

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY**

**Akademické tituly v ruském a českém
odborném systému**

(bakalářská diplomová práce)

VYPRACOVALA: Olga Zavřelová

VEDOUCÍ PRÁCE: PhDr. Milena Machalová

2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité prameny.

V Olomouci, 12. 4. 2011

podpis

Děkuji PhDr. Mileně Machalové za konzultace, cenné rady a připomínky, které mi během psaní této bakalářské diplomové práce poskytla.

OBSAH

ÚVOD	6
1 AKADEMICKÉ TITULY V ČESKÉM ODBORNÉM SYSTÉMU	8
1.1 Vymezení termínu akademický titul	8
1.2 Historický exkurs	9
1.2.1 Vznik a vývoj akademických titulů v období 1348 – 1622	9
1.2.2 Vývoj akademických titulů v období 1622 – 1802	10
1.2.3 Vývoj akademických titulů v období 1802 – 1918	11
1.2.4 Vývoj akademických titulů v období 1918 – 1990	13
1.2.5 Vývoj akademických titulů v období 1990 až po současnost	14
1.3 Současné akademické tituly a podmínky jejich udělování	14
1.3.1 Bakalářský studijní program	14
1.3.2 Magisterský studijní program	15
1.3.3 Doktorský studijní program	16
1.3.4 Jmenování docentem	16
1.3.5 Jmenování profesorem	17
1.3.6 Ostatní české tituly	18
1.4 Pravopis akademických titulů	19
1.5 Zvyklost užívání titulů ve společnosti	20
1.6 Výpověď statistiky	21
2 AKADEMICKÉ TITULY V RUSKÉM ODBORNÉM SYSTÉMU	25
2.1 Vymezení termínu akademický titul	25
2.2 Historický exkurs	26

2.2.1	Vzdělávání na Rusi do vlády Petra I. Velikého	26
2.2.2	Vzdělávání a vznik akademických titulů za vlády Petra I. Velikého do konce 18. století.....	28
2.2.3	Vývoj akademických titulů a vědeckých hodností od 19. století do roku 1917	30
2.2.4	Vývoj akademických titulů a vědeckých hodností v letech 1917 – 1992.....	33
2.2.5	Vývoj akademických titulů a vědeckých hodností od roku 1992 po současnost	34
2.3	Současné akademické tituly a vědecké hodnosti a podmínky jejich udělování.....	36
2.3.1	Bakalářský titul	36
2.3.2	Magisterský titul a titul diplomovaného specialisty	37
2.3.3	Titul kandidáta věd	37
2.3.4	Titul doktora věd.....	38
2.3.5	Hodnost docenta	38
2.3.6	Hodnost profesora.....	40
2.3.7	Čestný titul profesora.....	41
2.4	Zvyklost užívání titulů ve společnosti.....	41
2.5	Výpověď statistiky	43
3	SROVNÁNÍ AKADEMICKÝCH TITULŮ V ČESKÉM A RUSKÉM ODBORNÉM SYSTÉMU.....	45
	ZÁVĚR	47
	РЕЗЮМЕ.....	50
	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	57
	SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Akademické tituly jsou v naší společnosti pokládány za zcela obvyklé osvědčení o úspěšném zakončení studia na vysoké škole a také výrazem vysoké kvalifikace. Většina občanů zná systém akademických titulů udělovaných v naší zemi, zná jejich názvy a posloupnost, protože se s nimi často setkávají. Uvádění titulů před a za jménem je u nás tradicí, stejně tak jako oslovení dotyčné osoby náležitým titulem. Názvy akademických titulů a zvyklost jejich užívání za našimi hranicemi (ať již na západ či na východ) znají jen ti, kteří do těchto zemí pravidelně cestují.

Jako studentka oboru Ruština se zaměřením na hospodářsko-právní a turistickou oblast jsem se v průběhu studia seznámila nejen s jazykem samotným, ale rovněž s realitami ruského prostředí. K nim by měla patřit i základní orientace v systému akademických titulů Ruska. Mnozí studenti rusistiky a česká veřejnost vůbec mají o ruských akademických titulech jen nejasnou představu. Proto jsem se rozhodla svou diplomovou práci věnovat problematice akademických titulů v ruském a českém odborném systému.

Cílem mé práce je, aby si čtenář upevnil, popřípadě doplnil vědomosti o systému akademických titulů v České republice, získal jasný přehled o systému akademických titulů udílených v Ruské federaci a pochopil odlišnosti těchto dvou systémů. To může čtenáři pomoci vyvarovat se nepříjemným nedorozuměním, jež by mohla z důvodu neznalosti skutečnému stavu věcí uškodit.

Při zpracování své bakalářské práce jsem začala nejprve sběrem podkladů k práci: čerpala jsem informace z encyklopedických slovníků, českých odborných knih a českých a ruských zákonů, internetových zdrojů, časopiseckých článků. Poté jsem materiály roztřídila, analyzovala a interpretovala v práci.

Problematikou akademických titulů v českém odborném systému se dosud nikdo podrobně nezabýval. Vývoj akademických titulů je popsán v některých kapitolách čtyřdílné publikace *Dějiny univerzity Karlovy* autorského kolektivu Ivany Čojnerové, nejedná se však o nosné téma těchto kapitol. Dále se tématem titulů zabývá již jen Bohumil Poláček v knize *Právnícké tituly v průřezu dějin*, kde, jak je z názvu patrné, se omezuje pouze na tituly v oblasti práva. V ruském prostředí se tématu akademických titulů věnují více, informace jsou však velmi obtížně dostupné, často jen na placených internetových

serverech. Zmíním zde tedy jen práci V. A. Šaršunova *История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи*, z níž jsem ve své práci čerpala.

Základními prameny pro českou část práce je čtyřdílná publikace *Dějiny univerzity Karlovy, Zákon o českých vysokých školách č. 111/1998 Sb.*, internetové stránky *Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky*. Mezi nejvýznamnější prameny ruské části práce patří *Dějiny vzniku státního systému atestací vědeckých a pedagogických pracovníků v Ruské říši (История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи)* a *Federální zákon o vysokých školách a postgraduálním studiu v Ruské federaci (Федеральный закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании»* от 22 августа 1996 г. N 125-ФЗ).

Svou práci jsem rozdělila do tří kapitol. V první se věnuji akademickým titulům v českém odborném systému, tj. nejprve definuji termín akademický titul, poté krátce nahlédnu do historie titulů, jež se udílely na našem území, popisuji současný systém akademických titulů a podmínky jejich udělování, upozorňuji na některé pravopisné zvláštnosti titulů, zabývám se tradicí užívání titulů ve společnosti. Nakonec, pro zajímavost, zmíním několik informací získaných ze statistik. Druhá kapitola pojednává o akademických titulech v Ruské federaci a její struktura je stejná jako v kapitole předchozí. V poslední části práce se zabývám srovnáním výše uvedených systémů, v nichž hledám shody a odlišnosti.

1 AKADEMICKÉ TITULY V ČESKÉM ODBORNÉM SYSTÉMU

Než se začneme věnovat ústřednímu tématu této kapitoly, musíme se nejprve seznámit s pojmem akademický titul, jak je chápán v českém prostředí. Poté se vypravíme do historie, abychom se dozvěděli, odkud se vůbec akademické tituly vzaly a jaké se udělovaly u nás. Následuje ústřední téma práce, a to je současný systém akademických titulů v České republice. Objasníme si podmínky, které musí uchazeč o titul splnit, aby jej získal. Vysvětlíme si některé pravopisné zvláštnosti psaní akademických titulů. V neposlední řadě se zaměříme na zvyklost a četnost užívání titulů v české společnosti a nakonec se podíváme na to, co vypovídají o systému akademických titulů statistiky.

1.1 Vymezení termínu akademický titul

Vymezení termínu akademický titul existuje několik, liší se však jen nepatrně. Uvedeme si zde pouze dvě vymezení, která považuji za nejvýstižnější. *Všeobecná encyklopedie Universum* definuje akademický titul takto: „*Akademický titul je titul přiznávaný absolventům vysokoškolského studia, vyjádření akademické či vědecké hodnosti nebo vědecko-pedagogické způsobilosti udílené za dosažení zvláštní odborné kvalifikace. Platná právní úprava mezi nimi diferencuje s ohledem na to, zda jde o tituly absolventů bakalářského, magisterského či doktorského studia*“.¹

Bohumil Poláček, autor publikace *Právníké tituly v průřezu dějin*, vymezuje akademický titul následovně: „*Akademický titul je označení fyzické osoby, připojované ke jménu nebo používané vedle nebo místo jména při ústním nebo písemném oslovení*“.² V užším slova smyslu pak rozumí akademickým titulem „*označení, které bylo získáno*

¹ *Universum, Všeobecná encyklopedie.*

² POLÁČEK, B., *Právníké tituly v průřezu dějin*, s. 6.

dosažením úřadu nebo uděleno státem nebo jiným veřejnoprávním subjektem ze zmocnění státu“.³

Dnešní akademické tituly se vyvinuly ze dvou pramenů – z titulů výhradně čestných ve smyslu středověkého právního pojetí a z funkčních označení veřejných úředníků a jiných funkcionářů. Ve středověku titul vyjadřoval osobní označení člověka, které souviselo s hierarchickým uspořádáním tehdejší společnosti na stavy. Během staletí se vydělily tituly šlechtické a akademické, z kterých se do dnešní doby zachovaly jen ty druhé (šlechtické tituly byly zrušeny zákonem č. 61/1918 Sb.). Akademické tituly jsou udělovány za studijní zásluhy ze státní moci, jež deleguje toto své oprávnění na vysoké školy. Vysoké školy udělují tituly svým absolventům, pokud splnili stanovené požadavky a tím prokázali svou odbornou kvalifikaci.⁴ V užším slova smyslu nelze za akademické tituly považovat označení lektor, děkan, profesor a docent.⁵ Přesto se budu ve své práci akademickými grady profesor a docent zabývat, protože jsou všeobecně považovány za nejvyšší dosažitelnou hodnost v hierarchii systému akademických titulů v naší zemi.

1.2 Historický exkurs

Dějiny vzniku a vývoje univerzit a s nimi spojených akademických titulů jsou velmi rozsáhlé. Rozčleníme je tedy do pěti období, která jsou svými událostmi natolik specifická, že si zaslouží samostatnou podkapitolu.

1.2.1 Vznik a vývoj akademických titulů v období 1348 – 1622

Úplně první univerzity se objevují na přelomu 11. a 12. století ve Francii, Itálii, Španělsku a Velké Británii. Jejich vznik je spojen se vznikem měst a se specializací

³ POLÁČEK, B., *Právnícké tituly v průřezu dějin*, s. 6.

⁴ Srov. POLÁČEK, B., *Právnícké tituly v průřezu dějin*, s. 6.

⁵ Tamtéž, s. 7.

řemesel všeho druhu. V této době a ještě dlouho potom se jednalo pouze o univerzity církevní.

V našich zemích je školská tradice doložena přinejmenším od doby kronikáře Kosmy. Do vlády krále Karla IV. museli studenti za vyšším vzděláním odcházet do zahraničí. Král Karel IV. se rozhodl zvýšit vzdělání obyvatel Českých zemí, a proto založil Pražskou univerzitu, jež měla zabránit odchodu talentovaných studentů do zahraničí a především přivést nejlepší vzdělance tehdejší doby k nám. Roku 1348 se se souhlasem papeže uskutečnilo slavnostní založení univerzity.⁶ Na čtyřech fakultách – právnické, lékařské, teologické a artistické (která sloužila pouze jako základ pro studium na ostatních fakultách) měl kancléř univerzity (jímž byl pražský arcibiskup) právo udělovat bakalářskou, mistrovskou a doktorskou hodnost a tzv. licenciát, který umožňoval jeho držiteli vyučovat na všech tehdejších univerzitách.⁷ Pražská univerzita patřila k prestižním evropským školám, avšak na počátku 16. století i zde, stejně jako na ostatních vysokých školách, kvalita výuky upadla. Svých kvalit dosáhla univerzita opět po roce 1622.⁸

1.2.2 Vývoj akademických titulů v období 1622 – 1802

V době pobělohorské, tedy po roce 1622, navazuje vysoké učení na tradici středověkých univerzit. Avšak s tím rozdílem, že nyní mohou studovat, přednášet a získat na univerzitě titul pouze katolíci, protože univerzitu spravovalo Tovaryšstvo Ježíšovo. Tento stav trval až do osvícenských zásahů Marie Terezie a Josefa II.⁹

V roce 1654 byla Pražská univerzita přejmenována na Karlo-Ferdinandovu univerzitu. Název tímto v sobě spojoval jak památku zakladatele Karla IV., tak obnovitelské úsilí Ferdinanda III.¹⁰

Univerzita stále sestávala ze čtyř fakult. Pouze fakulta artistická se přejmenovala na filosofickou. Studium na této fakultě trvalo tři roky a studenti mohli získat titul bakaláře a magistra. Magisterský titul byl však roku 1786 zrušen a nahrazen doktorátem.¹¹

⁶ Srov. ČOJNEROVÁ, I. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy I, 1348 – 1622*, s. 30–34.

⁷ Srov. ČOJNEROVÁ, I. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy I, 1348 – 1622*, s. 39.

⁸ Tamtéž, s. 227.

⁹ Srov. ČOJNEROVÁ, I. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy II, 1622 – 1802*, s. 11.

¹⁰ Tamtéž, s. 37.

Na teologické fakultě trvalo studium čtyři roky. Uděloval se zde titul bakalářský, jenž byl trojstupňový. Nejprve byl student povinen získat bakalaureát biblicus, poté bakalaureát cursorum a nakonec bakalaureát formatus. Jejich získání bylo podmíněno zkouškami. Vedle bakalaureátu se na fakultě uděloval dále licenciát a doktorát.¹²

Délka studia na právnické fakultě byla prodloužena Marií Terezií ze tří na pět let. Studenti zde získávali opět licenciát a doktorát dvojího práva (římského a církevního).¹³

Na poslední, lékařské fakultě, bylo studium pětileté. Uděloval se zde bakalářský a doktorský gradus. Podmínkou udělení doktorského titulu byla od roku 1785 nově zavedena povinnost ošetřovat a léčit tři pacienty a vypracovat o tom písemnou zprávu namísto tradiční obhajoby disertace a veřejné disputace. Roku 1786 byl poprvé na univerzitě zaveden titul doktora chirurgie. Do té doby opomíjená chirurgie se stala rovnocennou ostatním lékařským oborům. Studium trvalo čtyři roky a bylo zakončeno zkouškou.¹⁴

Podmínkou udělení magisterského a doktorského gradu na všech fakultách bylo úspěšné vykonání rigorózních zkoušek a veřejné disputace, ovšem s výjimkou fakulty lékařské. Roku 1789 byl bakalaureát na všech fakultách zrušen, protože se uděloval jen formálně, prakticky neměl velký význam.¹⁵

Studium bylo velmi nákladné, a proto si jej nemohl dovolit každý. Od první poloviny 16. století studuje především šlechta, které již nestačila k získání vyšších funkcí jen váha rodového jména, ale potřebovala především skvělé vzdělání.¹⁶

1.2.3 Vývoj akademických titulů v období 1802 – 1918

Po roce 1802 se zrodila podoba moderního vysokého školství, v němž se kladl důraz na propojení vědy a výuky a ne jen na učení z paměti.

¹¹ Srov. ČOJNEROVÁ, I. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy II, 1622 – 1802*, s. 120.

¹² Tamtéž, s. 79.

¹³ Tamtéž, s. 148.

¹⁴ Srov. ČOJNEROVÁ, I. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy II, 1622 – 1802*, s. 172.

¹⁵ Tamtéž, s. 80.

¹⁶ Tamtéž, s. 225.

Po Thunových reformách, roku 1873, přestal být pražský arcibiskup kancléřem univerzity a jeho hodnost byla uchována jen pro teologickou fakultu.¹⁷

Na základě císařského rozhodnutí se roku 1882 Karlo-Ferdinandova univerzita rozdělila na českou a německou podle vyučovacího jazyka, o prostory v budovách se univerzity dělily. Německá univerzita byla zrušena dekretem prezidenta republiky až v roce 1945 se zpětnou platností k roku 1939.¹⁸

Do roku 1848 sloužila výuka na filozofické fakultě jako základ pro studium na ostatních fakultách. V tomto roce však došlo ke zrovnoprávnění filozofické fakulty s ostatními a jejím úkolem bylo po dobu čtyř let připravovat středoškolské profesory. Z tohoto důvodu byl zaveden akademický titul doktor filosofie (PhDr.), který již patřil mezi váženou vědeckou hodnost.¹⁹

K největším změnám došlo na lékařské fakultě. Roku 1872 zde byl namísto dosavadních gradů Med.Dr., Chir.Dr., magistr chirurgie a magistr porodnictví, magistr očního lékařství, magistr zubního lékařství zaveden jediný titul doktor veškeré medicíny (MUDr.) a později i doktor chemie.²⁰ Podle studijního řádu z roku 1804 byl na fakultě vytvořen nový studijní program porodních bab a lékárníků. Začalo se také přednášet mnoho nových lékařských oborů, např. gynekologie, psychiatrie, dětské lékařství či zvěrolékařství.²¹

Na právnické fakultě neproběhly žádné významnější změny v organizaci studia. Pouze vedle tradičního označení doktor obojího práva se začala vžívat i druhá oficiální alternativa doktor veškerých práv.²²

Teologická fakulta zůstala beze změn.

Málokoho zřejmě napadlo, že až do roku 1897 ženy nemohly v naší zemi na vysokých školách studovat. Výjimku tvořila pouze lékařská fakulta, kde již asi sto let probíhaly kurzy pro porodní báby.²³

¹⁷ Srov. HAVRÁNEK, J. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy III, 1802 – 1918*, s. 11.

¹⁸ Srov. HAVRÁNEK, J. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy III, 1802 – 1918*, s. 305.

¹⁹ Tamtéž, s. 176.

²⁰ Srov. HAVRÁNEK, J. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy III, 1802 – 1918*, s. 140.

²¹ Tamtéž, s. 52.

²² Tamtéž, s. 46.

²³ Tamtéž, s. 193.

1.2.4 Vývoj akademických titulů v období 1918 – 1990

Toto období lze považovat z pohledu vývoje univerzity i akademických titulů za nejbouřlivější. V roce 1920 česká Karlo-Ferdinandova univerzita přijímá název Univerzita Karlova, jak je známá i dnes.²⁴ Univerzita se také od tohoto roku postupně rozrůstala – vznikla přírodovědecká, biologická, geologicko-geografická, filozoficko-historická, filologická, pedagogická, matematicko-fyzikální fakulta a nakonec fakulta tělesné výchovy a sportu.²⁵

Během druhé světové války byla univerzita uzavřena, svou činnost zahájila opět 1. června 1945.²⁶

Podle zákona z roku 1950 byla ze svazku fakult vyloučena teologická fakulta, jež od té doby spadala pod Státní úřad pro věci církevní. K univerzitě byla přičleněna až v roce 1990.²⁷

Tentýž zákon z roku 1950 zrušil dosavadní běžné akademické grady doktor práv (JUDr.), doktor veškeré medicíny (MUDr.), doktor filosofie (PhDr.), doktor pedagogiky (PaeDr.), doktor přírodních věd (RNDr.), doktor farmacie (PhMr.), doktor teologie (ThDr.) a místo nich zavedl termín promovaný biolog, filozof, filolog, fyzik, geolog, geograf, historik, chemik, matematik, lékař, dětský lékař, lékař – hygienik, zubní lékař, farmaceut, pedagog, právník a psycholog.²⁸ Avšak zákon z roku 1966 některé předchozí akademické tituly jako doktor medicíny (MUDr.), doktor práv (JUDr.), doktor přírodních věd (RNDr.) a doktor filosofie (PhDr.) zavádí zpět. V roce 1980 se obnovuje i akademický gradus doktor pedagogiky (PaeDr.) a rovněž vznikl titul doktor farmacie (PharmDr.).²⁹

Pro přípravu vyšších vědecko-pedagogických hodností zavádí zákon z roku 1953 podle sovětského vzoru aspiranturu, po jejímž absolvování byla aspirantovi udělena hodnost kandidáta věd (CSc.), po absolvování doktorantury hodnost doktora věd (DrSc.). Nejvyšším akademickým titulem pak byl profesor.³⁰

²⁴ Srov. BEČVÁŘ, J., a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy IV, 1918 – 1990*, s. 25.

²⁵ Tamtéž, s. 298.

²⁶ Tamtéž, s. 246.

²⁷ Tamtéž, s. 356.

²⁸ Srov. BEČVÁŘ, J., a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy IV, 1918 – 1990*, s. 302.

²⁹ Tamtéž, s. 317.

³⁰ Tamtéž, s. 451.

1.2.5 Vývoj akademických titulů v období 1990 až po současnost

Po přelomovém roce 1989 byl vypracován zcela nový zákon č. 172/1990 Sb., o vysokých školách, jež měl více odpovídat evropským normám. Po několika staletích je opět obnoven bakalaureát (Bc.) jako nejnižší akademický titul. Po něm je udělován akademický gradus magistr (Mgr.), který byl do té doby spojován jen s absolventy farmacie. Nejvýše stojí titul doktora (Dr., bez bližší specifikace) a inženýra (Ing.).³¹

Vedle státních vysokých škol vznikly i školy soukromé a církevní. Jejich nabídka studijních oborů se velmi rychle rozšiřovala, a tak se brzy ukázalo, že zákon neodpovídá tehdejšímu stavu společnosti. Proto byl vydán zákon nový, č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, který, byť několikrát novelizován, platí dodnes. S obsahem tohoto zákona se blíže seznámíme v následující kapitole.

1.3 Současné akademické tituly a podmínky jejich udělování

Název, podmínky a způsob udílení akademických titulů v dnešní době upravuje již výše zmíněný zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb. Tento zákon rozlišuje tři typy studijních programů – bakalářský, magisterský a doktorský. Mezi akademické pracovníky řadí docenty a profesory.

1.3.1 Bakalářský studijní program

Bakalářský studijní program je zaměřen na přípravu k výkonu povolání a také ke studiu v magisterském studijním programu. Standardní doba studia je nejméně tři a nejvýše čtyři roky. Studium je ukončeno státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba bakalářské práce. Absolventům bakalářského studijního programu je udělován akademický

³¹ Srov. ČOJNEROVÁ, I., Krátké pojednání o titulech. *Literární noviny*, 1997, č. 2, s. 4.

titul „bakalář“ (píše se zkratkou „Bc.“ před jménem), v oblasti umění akademický titul „bakalář umění“ (píše se zkratkou „BcA.“ před jménem).³²

1.3.2 Magisterský studijní program

Magisterský studijní program je zaměřený na získání teoretických poznatků založených na současném stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvládnutí jejich aplikace a na rozvinutí schopnosti k tvůrčí činnosti. V oblasti umění se zaměřuje na náročnou uměleckou přípravu a rozvíjení talentu.

Magisterský studijní program navazuje na bakalářský studijní program. Standardní doba studia je nejméně jeden a nejvýše tři roky. Pokud studijní program nenavazuje na bakalářský studijní program, je standardní doba studia nejméně čtyři a nejvýše šest let.

Studium se ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba diplomové práce. V oblasti lékařství, veterinárního lékařství a hygieny je studium ukončeno státní rigorózní zkouškou.

Absolventům studia v magisterském studijním programu jsou udělovány následující akademické tituly: v oblasti ekonomie, technických věd a technologií, zemědělství, lesnictví a vojenství „inženýr“ (psané zkratkou „Ing“ před jménem); v oblasti architektury „inženýr architekt“ (psaný „Ing.arch.“ před jménem); v oblasti lékařství „doktor medicíny“ (psaný „MUDr.“ před jménem); v oblasti zubního lékařství „zubní lékař“ (psaný „MDDr.“ před jménem); v oblasti veterinárního lékařství a hygieny „doktor veterinární medicíny“ (psaný „MVDr.“ Před jménem); v oblasti umění „magistr umění“ (psaný „MgA.“ před jménem) a v ostatních oblastech „magistr“ (psaný Mgr.“ před jménem).

Absolventi magisterského studijního programu, již dosáhli akademického titulu „magistr“, mohou vykonat v téže oblasti studia rigorózní zkoušku, jejíž součástí je obhajoba rigorózní práce. Po jejím úspěšném vykonání se udělují tyto akademické tituly: v oblasti práva „doktor práv“ (píše se „JUDr.“ před jménem); v oblasti humanitních, pedagogických a společenských věd „doktor filozofie“ (píše se „PhDr.“ před jménem); v oblasti přírodních věd „doktor přírodních věd“ (píše se „RNDr.“ před jménem); v oblasti

³² Srov. *Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.*, § 45.

farmacie „doktor farmacie“ (píše se „PharmDr.“ před jménem) a v oblasti teologie „licenciát teologie“ (píše se „ThLic.“ před jménem) nebo „doktor teologie“ (píše se „ThDr.“ před jménem).³³

1.3.3 Doktorský studijní program

Doktorský studijní program se zaměřuje na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo na samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění.

Standardní doba studia trvá tři (nově i čtyři) roky. Studium probíhá podle individuálního studijního plánu pod vedením školitele, sleduje jej a hodnotí oborová rada dané vysoké školy.

Doktorské studium je ukončeno státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce, jejíž součástí musí být původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění.

Absolventům doktorského studijního programu je udělován akademický titul „doktor“ (psaný „Ph.D.“ za jménem), v oblasti teologie akademický titul „doktor teologie“ (psaný „Th.D.“ za jménem).³⁴

1.3.4 Jmenování docentem

Docent (psaný „doc.“ před jménem) pro určitý obor je jmenován rektorem na základě habilitačního řízení. V tomto řízení se ověřuje vědecká nebo umělecká kvalifikace uchazeče na základě habilitační práce a její obhajoby a rovněž jeho pedagogická způsobilost na základě zhodnocení habilitační přednášky a předcházející pedagogické praxe. Za habilitační práci je považována písemná práce, jež přináší nové vědecké poznatky, nebo soubor uveřejněných vědeckých nebo inženýrských prací doplněný komentářem, nebo tiskem

³³ Srov. *Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.*, § 46.

³⁴ Srov. *Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.*, § 47.

vydaná monografie, která přináší nové vědecké poznatky, nebo umělecké dílo či výkon nebo jejich soubor.

Habilitační řízení je zahájeno na návrh uchazeče, který jej předkládá děkanovi fakulty nebo rektorovi univerzity. Ti předloží věc k projednání vědecké radě fakulty nebo vysoké školy společně s návrhem na vytvoření habilitační komise. Tato komise jmenuje tři oponenty habilitační práce. Habilitační komise pak posoudí vědeckou nebo uměleckou kvalifikaci uchazeče pro daný obor, jeho předchozí pedagogickou praxi, habilitační práci a přednášku. Tajným hlasováním se komise usnese, zda má být uchazeč jmenován docentem. Pokud se komise neusnese většinou hlasů pro jmenování, řízení se zastavuje. Pokud se však komise rozhodne ve prospěch jmenování, sdělí své stanovisko vědecké radě. Vědecká rada po přezkoumání stanoviska komise předá návrh na jmenování uchazeče docentem rektorovi. Pokud rektor s jmenováním nesouhlasí, může jej vědecká rada přehlasovat. Stane-li se tak, je uchazeč jmenován docentem, pokud ne, řízení se zastavuje.³⁵

1.3.5 Jmenování profesorem

Profesora (psaný „prof.“ před jménem) pro určitý obor jmenuje prezident republiky na návrh vědecké rady vysoké školy podaný prostřednictvím ministra. Během řízení ke jmenování profesorem se prokazuje pedagogická vědecká nebo umělecká kvalifikace uchazeče, který je význačnou a uznávanou vědeckou nebo uměleckou osobností ve svém oboru. Předpokladem k zahájení řízení je jmenování docentem.

Řízení je zahájeno na návrh uchazeče, který podpořili alespoň dvěma písemnými stanovisky profesori téhož nebo příbuzného oboru nebo na návrh děkana či lektora podaný vědecké radě fakulty nebo vědecké radě vysoké školy. Řízení může zahájit z vlastního podnětu i vědecká rada fakulty či vysoké školy.

Pro posouzení návrhu vytváří na návrh děkana nebo lektora příslušná vědecká rada hodnotící komisi. Tato komise posoudí kvalifikaci uchazeče a hlasováním návrh podpoří či nikoli. Pokud jej nepodpoří, řízení je zastaveno. Pokud se rozhodně kladně, vysloví své stanovisko vědecké radě. Rada pak vyzve uchazeče o jmenování profesorem, aby na jejím

³⁵ Srov. *Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.*, § 72.

zasedání přednesl přednášku, v níž předloží koncepci vědecké nebo umělecké práce a výuky v příslušném oboru. Rada pak hlasováním rozhodne, zda může být uchazeč jmenován profesorem. Vědecká rada vysoké školy předkládá svůj návrh na jmenování ministři. Vědecká rada fakulty předkládá svůj návrh vědecké radě vysoké školy, která jej projedná a v případě kladného rozhodnutí předá svůj návrh na jmenování ministři.³⁶

1.3.6 Ostatní české tituly

V této podkapitole se zmíním o třech neakademických titulech udílených v našem státě. Čtenář tak získá kompletní přehled o všech titulech udílených v České republice, od toho nejnižšího po ten nejvyšší.

Nejnižším titulem je od roku 1998 titul „diplomovaný specialista“ (psaný „DiS.“ za jménem), který je udělován absolventům vyšších odborných škol na základě školského zákona č. 561/2004 Sb. Vyšší odborné vzdělání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělání a poskytuje všeobecné, odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností. Délka studia zahrnující odbornou praxi trvá tři roky, u zdravotnických oborů až tři a půl roku. Studium je ukončeno absolutoriem, jehož součástí je obhajoba absolventské práce.³⁷

Naopak za jeden z nejvyšších titulů je považován titul „čestného doktora“ neboli „doctor honoris causa“ (psaný „Dr.h.c.“ za jménem). Tento titul je udělován význačným osobnostem vědeckého a společenského života, jež svou dlouhodobou odbornou i organizační činností v daném vědním oboru přispěly významnou mírou k rozvoji vědeckého poznání a mezinárodní spolupráce na poli vědy a techniky (uděluje se tedy bez předchozího studia či skládání zkoušek na dané vysoké škole). Návrh na udělení čestného doktora zpracovává a předkládá děkan fakulty vědecké radě fakulty. Po projednání a schválení vědeckou radou fakulty je návrh postoupen rektorovi vysoké školy, který návrh předloží vědecké radě vysoké školy. Tato rada rozhoduje o návrhu s konečnou platností. Pokud se vysloví kladně, předloží návrh na jmenování České komisi pro vědecké hodnosti.

³⁶ Srov. Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb., § 74.

³⁷ Srov. Školský zákon č. 561/2004 Sb., § 92.

Čestný titul je pak kandidátovi udělen na slavnostním zasedání vědecké rady vysoké školy. Titul je přiznáván doživotně.³⁸

Posledním nejvyšším současným oceněním je vědecký titul „doktor věd (psaný "DSc.“ za jménem) udílený Akademií věd ČR od roku 2003. Tento titul je výrazem ocenění zvláště vysoké kvalifikace prokázané vytvořením závažných, vědecky originálních prací důležitých pro rozvoj bádání v určitém vědním oboru a také výrazem ocenění určité vědecké osobnosti. Řízení je zahájeno na základě žádosti uchazeče a o udělení titulu rozhoduje Vědecká rada Akademie věd ČR.³⁹

1.4 Pravopis akademických titulů

Všechny akademické tituly se píší s velkým počátečním písmenem a tečkou za jejich názvem, například *Mgr. Jan Novák* či *Jan Novák, Ph.D.* Výjimku tvoří zkratky vědecko-pedagogických hodností docent a profesor, v nichž se nejvíce chybuje. Pamatujme si, že se píší s malým počátečním písmenem – *doc. Jan Novák* či *prof. Jan Novák*.

Tituly psané před jménem čárkou neoddělujeme, ty za jménem však ano. Za příjmením napíšeme čárku a poté následuje zkratka titulu. Musíme si však uvědomit, že titul za jménem je ve větě v pozici tzv. přístavku, a proto je nutné psát čárku také za zkratkou titulu. Věta pak vypadá následovně: *Na konferenci přijel také Jan Novák, Th.D., a přednesl zde svůj příspěvek.*⁴⁰

Pořadí titulů žádné normy ani zákony přesně neurčují, ale v praxi se vytvořil ustálený úzus. V případě, že osoba získala více titulů, píšeme obvykle vyšší titul před nižším, nebo nižší vůbec neuvádíme, např. titul Bc. Dále platí zásada, že v případě rovnocenných titulů, píšeme hned u jména titul, jenž osoba získala dřív. Nyní si to ukážeme na příkladu. Pan Novák nejdříve ukončil magisterské studium jako učitel a před svým jménem tedy uvádí titul *Mgr.* Po ukončení inženýrského studia získal titul *Ing.*, jenž si bude psát před *Mgr.*, protože jej získal později – tedy *Ing. Mgr. Jan Novák*. Jestliže by pan Novák získal nejdříve

³⁸ Srov. *Udělování čestných titulů „Doctor honoris causa“* [online], dostupné na <<http://www.fmfi.vsb.cz/>>.

³⁹ Srov. *Vědecký titul „doktor věd“* [online], dostupné na <<http://www.cas.cz/>>.

⁴⁰ Srov. *Zkratky akademicko-vědeckých titulů* [online], dostupné na <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

titul *Ing.* a až poté *Mgr.*, napíšeme tituly v obráceném pořadí: *Mgr. Ing. Jan Novák*. Pan Novák může také vystudovat na univerzitě dvě různé fakulty (například filozofickou a pedagogickou) a na každé z nich získá titul *Mgr.*. Pokud bude trvat na uvádění obou titulů, bude vhodné mezi obě zkratky vložit symbol & nebo latinskou spojku *et*, pak bude pan Novák uvádět celé své jméno takto: *Mgr. et Mgr. Jan Novák*. Pan Novák může vystudovat i postgraduální studium a obdržet doktorský titul *Ph.D.*, pak se podepíše takto: *Mgr. Jan Novák, Ph.D.* Podaří-li se nakonec panu Nováku získat vědecko-pedagogickou hodnost, uvede ji před jménem: *doc. JUDr. Ing. Jan Novák, Ph.D.* nebo *prof. JUDr. Ing. Jan Novák, Ph.D.* Také v případě titulů za jménem se tyto obvykle píší v pořadí, v kterém byly získány, tj. u jména je titul, který byl získán dříve. Bude-li panu Novákovi udělen i titul *doctor honoris causa*, napíše všechny své tituly tímto způsobem: *prof. JUDr. Ing. Jan Novák, Ph.D., dr.h.c.*⁴¹

1.5 Zvyklost užívání titulů ve společnosti

Důraz na akademické tituly se během posledního století podstatně změnil. V minulém století se na jejich užívání ve společenském styku kladl velký důraz. V té době akademický titul vypovídal nejen o určitém intelektuálním vybavení lidí, kteří jím disponovali, ale také o společenském postavení. Trvání na oslovení příslušným titulem bylo samozřejmostí. Postupem let se však situace změnila. Přispěly k tomu politické události v našem státě, které akademické tituly mírně znehodnotily.

Dnes jsou akademické tituly vnímány jako stupně dosaženého vzdělání, které vypovídají o studijních schopnostech a teoretických znalostech nositele titulu v dané vědní oblasti. V české společnosti je užívání akademických titulů stále ještě častým jevem, zvláště u starší generace. Mladší generace na jejich užití již tolik nelpí a po vzoru západních zemí od nich v některých případech i upouští.⁴²

⁴¹ Srov. *Pořadí titulů* [online], dostupné na <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

⁴² Srov. *Některé tituly se stále nosí: jak je používat správně* [online], dostupné na <<http://podnikani.idnes.cz/>>.

Ve společenském styku však nadále platí určitá pravidla spojená s užitím akademických titulů, která jsou stále respektována. Při oficiálních setkáních je užití titulů nezbytné, přičemž je velmi důležité oslovit osobu titulem, který jí náleží. K oslovení „pan“, „paní“ přidáváme nejvýznamnější titul. Výjimku tvoří kněží a faráři, kteří sice mají vysokoškolské vzdělání (jsou doktoři filosofie či teologie), ale oslovujeme je „pane faráři“ nebo „velebný pane“, protože jejich poslání je obecně pokládáno za významnější než vzdělání.⁴³ Běžně se také užívá oslovení podle dosaženého vzdělání „pane doktore“ či „paní magistro“. Pokud však jednáme oficiálně, je nutné oslovit dotyčného názvem funkce, kterou zastává, například „pane učiteli“. Při užívání titulů platí střídmost. Nejsme-li si jisti titulem dotyčného, raději ho vynecháme a vložíme více úcty do oslovení. Pokud použijeme titul, který osobě nepřísluší, působí to nepříjemně, neboť vzdělaní lidé nemají rádi, oslovíme-li je titulem, jenž jim nenáleží, a rovněž můžeme vyvolat dojem, že se jim chceme vlichotit. V soukromém styku se u nás tituly užívají, ale i zdvořilé oslovení bez titulu by nemělo být chápáno jako společenský prohřešek.

Důležité je také uvědomit si rozdíl mezi středoškolským a vysokoškolským profesorem. Tyto funkce mohou být mladší generací chápány jako rovnocenné. Středoškolský profesor je profesionální název funkce, nejedná se v žádném případě o akademický titul a ke jménu se nepřidává. Vysokoškolský profesor je naopak výrazem vysoké akademické hodnosti, ke jménu se přidává.⁴⁴

1.6 Výpověď statistiky

V této kapitole nechci zahrnovat čtenáře suchými čísly statistik (i když vždy se tomu nemohu vyhnout). Jejich výčet by byl dlouhý a čtenář by se v nich těžko orientoval. Proto se zde pouze pokusím stručně nastínit vývoj českého vysokého školství z pohledu počtu vysokých škol, vysokoškolských studentů a absolventů a významnosti studijních oborů od počátku vysokého školství do současnosti. Bohužel ne všechny údaje o počtu absolventů

⁴³ Srov. MACHÁLEK, J. *Společenské chování*, s. 89.

⁴⁴ Tamtéž, s. 92.

vysokých škol se dochovaly (obzvláště v nejranějším období), z toho důvodu uvádím alespoň počty vysokoškolských studentů. Počty studentů a absolventů spolu úzce souvisí.

Nejstarší zachované údaje pochází z doby založení první české univerzity, později nazvané na počest svého zakladatele Karla IV. V té době měla univerzita čtyři fakulty: teologickou, právnickou, medicínskou a fakultu svobodných umění (dnes filozofickou). Od jejího založení v roce 1348 do roku 1918 studovalo a absolvovalo nejvíce studentů na filozofické fakultě, nejméně pak na lékařské. Tento jev lze vysvětlit tím, že po dlouhou dobu existence univerzity bylo nutné absolvovat nejdříve filozofickou fakultu, která sloužila jako přípravná, aby bylo možné studovat na dalších fakultách. Studium na lékařské fakultě patřilo k nejnáročnějším a nejnákladnějším.⁴⁵

Z dalších období českého vysokého školství se již dochovalo více údajů, jsou samozřejmě i mnohem přesnější. Za první republiky bylo možné studovat na 12 – 14 vysokých školách. Počet vysokoškolských studentů kolísal v letech 1921 – 1937 mezi 24 – 34 tisíci. Větší úbytek studentů nastal po velké hospodářské krizi (v roce 1929) a nástupu Adolfa Hitlera k moci v sousedním Německu. Věkové rozmezí studentů vysokých škol leželo mezi 18 – 23 lety. Procentuální podíl vysokoškolsky studující mládeže na celkové populaci v této věkové kategorii se pohyboval mezi 1,6 – 2,6 %.⁴⁶

Během druhé světové války byly všechny české vysoké školy uzavřeny. Bezprostředně po válce jejich počet kolísal mezi 8 – 18. Řada univerzit však již na podzim roku 1945 zahájila výuku, ke studiu byli přijati téměř všichni uchazeči. Zájem o studium na vysokých školách byl velmi vysoký, zastavil se však ve zlomovém roce 1948. Z důvodu velké poptávky po odbornících a vysokoškolsky vzdělaných lidí se také velmi zvýšil počet studujících žen.⁴⁷

V letech 1948 – 1969 počet vysokých škol kolísal mezi 18 – 34. Příčinou bylo jednak otevření řady dalších univerzit, jednak že některé pedagogické školy byly zahrnuty mezi vysoké školy a řada poboček fakult byla vedena jako samostatné vysoké školy. Na počátku padesátých let se počet studentů pohyboval nízko, klesl na třicet tisíc studentů, poté se však zvyšuje až na maximum devadesáti šesti tisíc. Počet absolventů denního studia tuto

⁴⁵ Srov. ČOJNEROVÁ, I., HAVRÁNEK, J. a kol., *Dějiny Univerzity Karlovy i - III.*

⁴⁶ Srov. *Vysoké školy v období první republiky ze statistického pohledu.* [online], dostupné na <<http://www.czso.cz/>>.

⁴⁷ Srov. *Vysoké školy po 2. Světové válce do roku 1948* [online], dostupné na <<http://www.czso.cz/>>.

vývojovou křivku kopíruje: pohyboval se od dvou tisíc do devíti a půl tisíce studentů. Počet vysokoškolských studentů z celkové populace 18 – 23letých stoupl z minima 3,6 % (v roce 1950) na maximální hodnotu 7 % (v roce 1963).⁴⁸

Období let 1968 - 1989 je charakterizováno kolísáním počtu vysokoškolských studentů a tím i absolventů. Tento fakt byl způsoben nárůstem populace ve věku 18 – 23 let v rozmezí let 1973 – 1982. Zatímco ve školním roce 1969/70 tvořili vysokoškolští studenti jen necelých šest procent z příslušné skupiny obyvatel, pak ve školním roce 1981/82 to bylo již téměř dvanáct procent, což je skoro dvojnásobek a tento údaj je nejvyšší zjištěnou hodnotou v tomto sledovaném období. Do roku 1989 se uvedený procentuální podíl snížil na deset a půl procenta. Počet absolventů pak kopíruje tato data. Ve školním roce 1969/70 úspěšně ukončilo studium na univerzitě téměř devět tisíc studentů, maximální počet absolventů, téměř devatenáct tisíc, byl zaznamenán ve školním roce 1983/84, do roku 1989 pak počet absolventů pozvolna klesá. Počet vysokých škol kolísal mezi 23 – 24.⁴⁹

Po roce 1989 se číslo studentů a absolventů univerzit raketově zvýšilo. Zatímco v roce 1989 činil celkový počet absolventů přes 18,5 tisíce, v roce 2002 dosáhl téměř 30 tisíc absolventů⁵⁰ a k poslednímu sledovanému datu, tj. roku 2009 narostl až na 81,5 tisíce.⁵¹

Nyní se podíváme na počty absolventů veřejných vysokých škol podle studijních oborů v letech 1968 – 1998. Zájem o studijní obory se mění podle poptávky po odbornících v různých sférách lidské činnosti. Ve sledovaném období nabízí veřejné vysoké školy nejvíce absolventů oborů společenských věd a nauk, služeb a poté oborů technických věd a nauk. K oborům, ve kterých počty absolventů nezaznamenaly téměř žádný vývoj, patří obory zemědělsko-lesnické, lékařské a farmaceutické vědy a nauky, vědy a nauky o umění.⁵²

Obor společenské vědy a nauky, služby byl z důvodu obrovského nárůstu studentů v roce 2000 rozčleněn do oborů humanitní a společenské vědy, ekonomické vědy, právní vědy, pedagogika a učitelství, sociální péče. Po roce 2000 byl největší zájem o studium

⁴⁸ Srov. *Vysoké školství po únoru 1948* [online], dostupné na <<http://www.czso.cz/>>.

⁴⁹ Srov. *Vysoké školství od roku 1968 do roku 1989* [online], dostupné na <<http://www.czso.cz/>>.

⁵⁰ Srov. *VŠ – absolventi bakalářských a magisterských studijních programů se státním občanstvím ČR v letech 1989 až 2002* [online], dostupné na <<http://www.uiv.cz/>>.

⁵¹ Srov. *Vysoké školy - absolventi* [online], dostupné na <<http://www.uiv.cz/>>.

⁵² Srov. *Absolventi veřejných vysokých škol podle studijních oborů od roku 1968* [online], dostupné na <<http://www.czso.cz/>>.

humanitních a společenských věd, za nimiž následují ekonomické vědy.⁵³ V roce 2009 však zauímají první místo v počtu absolventů obory ekonomických věd s 22 tisíci absolventy, druhé místo patří oborům technických věd s více než 18 tisíci absolventy a konečně třetí místo obsadily obory humanitních a společenských věd s 12 tisíci absolventy.⁵⁴ V tomtéž roce si mohli studenti zvolit studium na 25 veřejných vysokých školách. Obecně nejvíce absolventů opouští Univerzitu Karlovu v Praze, poté Masarykovu univerzitu v Brně a třetí pozici v počtu absolventů zauímá Vysoká škola báňská v Ostravě.⁵⁵

⁵³ Srov. *Studenti veřejných vysokých škol podle studijních oborů od roku 1959* [online], dostupné na <<http://www.czso.cz/>>.

⁵⁴ Srov. *Vysoké školy - absolventi celkem* [online], dostupné na <<http://www.uiv.cz/>>.

⁵⁵ Srov. *Vysoké školy - absolventi* [online], dostupné na <<http://www.uiv.cz/>>.

2 AKADEMICKÉ TITULY V RUSKÉM ODBORNÉM SYSTÉMU

Struktura této kapitoly bude téměř totožná se strukturou kapitoly první. Opět si tedy nejdříve objasníme význam pojmu akademický titul v ruském prostředí. Nahlédneme do historie ruského vzdělávání, abychom se dozvěděli, jaké akademické tituly byly v Rusku udělovány, kde je jejich původ a kdo se o jejich udílení nejvíce zasloužil. Odtud navážeme na ústřední téma této práce, což je současný systém akademických titulů v Ruské federaci. Seznámíme se s podmínkami, které musí uchazeč o titul splnit, aby mu byl udělen. Zaměříme se také na tradici a četnost užívání titulů v ruské společnosti a nakonec krátce nahlédneme do výpovědi statistik.

2.1 Vymezení termínu akademický titul

Český termín akademický titul má v ruském jazyce dva ekvivalenty. Prvním je *ученая степень* a druhým *ученое звание*. *Ученая степень* je podle Velkého encyklopedického slovníku charakterizována jako: „*vědecká kvalifikace v určité oblasti vědy. Uděluje se na základě řádného absolvování studia na vysoké škole nebo po ukončení vzdělávání v jejím výzkumném pracovišti a veřejné obhajobě odborné vědecké práce*“.⁵⁶ Termín *ученая степень* zahrnuje jen tituly získané studiem na univerzitě, tj. akademické. *Ученое звание* je podle téhož zdroje definováno jako: „*hodnost, která je udělována osobám přednášejícím na vysokých školách a vědeckým pracovníkům v závislosti na vědecké kvalifikaci a náročnosti řešených výzkumných úkolů*“.⁵⁷ Pod termínem *ученое звание* rozumíme hodnosti vědecko-pedagogické, které jedinec získal na základě výsledků práce v určité oblasti vědy a za přednáškovou činnost na univerzitě. Z výše uvedeného vyplývá, že oba

⁵⁶ *Большой энциклопедический словарь.* (vlastní překlad)

⁵⁷ *Большой энциклопедический словарь.* (vlastní překlad)

ekvivalenty mají odlišný význam, náleží k nim odlišné tituly a také je udělují jiné organizace za odlišných podmínek.

Zajímavostí z českého pohledu jsou také slovesa, která se s výše uvedenými termíny pojí. Termín *ученая степень* se užívá výhradně se slovesem *присуждать*, které v překladu znamená udělit někomu něco, v našem případě akademický titul. Termín *ученое звание* se pojí se slovesem *присваивать*, jež se překládá jako přisvojit si něco nebo udělit někomu něco. Jak je patrné, význam těchto sloves v českém jazyce je jen málo odlišný, v ruském jazyce je však jejich význam a užití pevně stanoveno.

Aby bylo v další části této práce zcela zřejmé, kterými tituly se zabývám, přiřadila jsem k ruskému termínu *ученая степень* český termín akademické tituly a k termínu *ученое звание* pak v češtině termín vědecko-pedagogické hodnosti.

2.2 Historický exkurs

Dějiny ruského vysokého školství se začaly psát později než v Evropě a jejich vývoj probíhal vlastním tempem. Navzdory tomuto faktu jsou velmi objemné, a proto jsem je rozčlenila do pěti období. Každé z nich popisuje významnou etapu ve vývoji ruského vzdělávání a později vysokého školství.

2.2.1 Vzdělávání na Rusi do vlády Petra I. Velikého

Kapitolu o středověkém vzdělávání jsem zařadila do této práce proto, aby si čtenář uvědomil, že i když se univerzity objevují v Rusku až v 18. století, tedy o dlouhých sedm set let později než v Evropě, fungovaly zde do té doby významné instituce a působili vynikající učenci.

První školy na Rusi byly zakládány knížaty, vysokou šlechtou a také pravoslavnou církví od první poloviny 11. století. Ve druhé polovině tohoto století byla v Kyjevě dokonce otevřena první škola pro ženy, což je v kontrastu se situací v Evropě velmi

pokrokový čin. Ruská vzdělanost by se bezpochyby úspěšně vyvíjela dále, nebýt ve 13. století vpádu mongolů, kteří si celou říši podrobili. Tato skutečnost se výrazně odrazila na ruském vzdělávání, jež bylo převážně světské a které od této doby až do 15. století probíhalo výhradně pod záštitou církve.

Posílení Moskevského státu po svržení mongolské nadvlády mělo za následek i opětovný rozvoj světského a církevního vzdělávání. Začaly vznikat nižší a soukromé vyšší školy, kde se učily děti všech sociálních vrstev. Roku 1551 byl Stočlenným kolegiem (*Стоглавый собор*) ustanoven systém pravoslavného vzdělávání. V 16. – 17. století se hlavními centry vzdělanosti stala Ukrajina a Bělorusko. Roku 1632 zde byla otevřena Kyjevsko-Mogilevská akademie (*Киево-Могилевская академия*) a v roce 1687 podle jejího vzoru byla v Moskvě otevřena Slovansko-řecko-latinská akademie (*Славяно-греко-латинская академия*).

Od 17. století jsou v Moskvě zakládány školy podle vzoru evropských gymnázií, které poskytovaly jak světské, tak teologické vzdělání. V tomto století také došlo k výrazným změnám ve vyučovacích metodách. Avšak žádná z vědních disciplín nebyla systematicky propracována tak jako v Evropě.⁵⁸

Do vlády Petra I. Velikého poskytovali Rusům vzdělání cizinci, za vysokým vzděláním museli Rusové cestovat do západní Evropy. Tradičními centry vzdělanosti pro Rusy se staly univerzity v Krakově, Praze, Padově, Boloni, Vittenbergu, Leidenu, Königsbergu, Lipsku. Po absolvování univerzity a dosažení akademických titulů se část takto vzdělaných Rusů vracela do vlasti, kde pokračovali ve své práci a díky svým znalostem se zasloužili o rozvoj materiálních a duchovních oblastí. K rozvoji vzdělávání na Rusi snad nejvíce přispěl Simeon Polocki a I. F. Kopijevič.⁵⁹

⁵⁸ Srov. *История образования в России от древней Руси до конца XX века* [online], dostupné na <<http://rus.1september.ru/>>.

⁵⁹ Srov. *История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи* [online], dostupné na <<http://www.pu.by/>>.

2.2.2 Vzdělávání a vznik akademických titulů za vlády Petra I. Velikého do konce 18. století

Skutečný rozvoj vědy a vzdělávání v Rusku začal v první čtvrtině 18. století a je spojen se jménem cara Petra I. Velikého. Důvodem tohoto velkého a rychlého rozmachu téměř všech oblastí lidského poznání nebylo jen Petrovo osvícenské myšlení, ale i měnící se potřeby společnosti a rozmach průmyslové výroby. Cizinci přicházející do Ruska nemohli z dlouhodobého hlediska uspokojit zvyšující se nároky na vysoce postavená místa, protože nechápali současnou situaci v zemi a její potřeby. Petr I. se tedy rozhodl, kromě vysílání vybraných nadaných studentů na evropské univerzity, vytvořit vlastní systém přípravy a atestace pedagogických pracovníků pro vysoké školy ve své zemi. Inspiroval se v západní Evropě.

Na základě výnosu Petra I. z 28. ledna 1724 byla v Sankt-Peterburgu založena Akademie věd (*Академия наук России*), k níž patřilo i gymnázium a univerzita. Úkol Akademie nespočíval jen v rozvoji věd, ale především v přípravě budoucích vzdělanců, kteří by své znalosti šířili dál. Univerzita se skládala ze tří fakult – matematické (*математический*), fyzikální (*физический*) a humanitní (*гуманитарный*). Nejnadanější studenti univerzity mohli část studia strávit v Evropě, mezi takovými byl i významný ruský vědec M. V. Lomonosov. Nejlepší absolventi získali akademický titul magistra a stávali členy Akademie věd. Petrohradská univerzita byla úplně první vysokou školou na území Ruské říše a fungovala do roku 1766.⁶⁰

S velkým přispěním Lomonosova byla 26. dubna 1755 otevřena Moskevská univerzita (*Московский университет*) se třemi fakultami – filozofickou (*философский*), právnickou (*юридический*) a lékařskou (*медицинский*). Všichni studenti nejdříve povinně absolvovali filozofickou fakultu, kde získali základní znalosti z přírodních i humanitních věd. Poté mohli pokračovat ve studiu na právnické, lékařské či v dalším studiu na filozofické fakultě. Součástí univerzity nebyla teologická fakulta, protože pravoslavná církev měla svůj zvláštní samostatný systém vzdělávání. Přednášky byly vedeny v latinském i ruském

⁶⁰ Srov. *История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи* [online], dostupné na <<http://www.pu.by/>>.

jazyce. Nejlepší studenti měli opět možnost stáže v zahraničí, aby tím posilovali pouta s rozvojem vědy ve světě.⁶¹

Lomonosov také jako první předložil na státní úrovni k diskusi otázku zavedení akademických titulů v Rusku. Roku 1764 vypracoval a předložil carevně Jelizavetě Petrovně návrh výnosu na vytvoření Akademie věd v Moskvě a udělení práva Moskevské univerzitě jmenovat všechny zasloužilé absolventy vysokých škol v Rusku podle západního vzoru licenciáty (*лицендиаты*) a doktory (*доктор*) na právnické a lékařské fakultě a magistry a doktory na filozofické fakultě. Lomonosov zamýšlel uplatnit akademické tituly nejen jako nástroj odměňování zásluh jednotlivých přednášejících za jejich pedagogickou činnost na univerzitě, ale i pro udělení vyšší hodnosti v souladu s ruským *Soupisem hodností* (*Табель о рангах*). Lomonosovův návrh byl zamítnut, i když později posloužil jako základ pro vytvoření systému akademických titulů. Avšak na základě Lomonosovových doporučení byla na západoevropských univerzitách započata příprava ruských přednášejících pro výuku na vysokých školách v Rusku. Lomonosov navíc trval na vytvoření ruského systému atestace pedagogů pro vědeckou hodnost profesora.

Ve druhé polovině 18. století započala v Rusku éra rychlého rozvoje medicínského vzdělávání. V roce 1764 se začalo přednášet na lékařské fakultě Moskevské univerzity. Brzy nato vznikly další instituty poskytující lékařské vzdělání v Petrohradě. Zřejmě v souvislosti s tímto rychlým rozvojem v oblasti lékařského vzdělávání bylo právo udělovat akademické tituly podle výnosu Kateřiny II. Veliké jako prvnímu povoleno Lékařskému kolegiu (*Медицинская коллегия*) v roce 1754 a v roce 1791 i Moskevské univerzitě.⁶²

⁶¹ Srov. *История Московского государственного университета* [online], dostupné na <<http://www.msu.ru/>>.

⁶² Srov. *История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи* [online], dostupné na <<http://www.pu.by/>>.

2.2.3 Vývoj akademických titulů a vědeckých hodností od 19. století do roku 1917

Vydáním výnosu cara Alexandra I. 24. ledna 1803 se začaly psát oficiální dějiny udělování akademických titulů a vědeckých hodností za účasti ruských státních orgánů vlády. Do té doby vysoké školy udělovaly atestaci pedagogů podle svého uvážení na základě vlastních stanov. Ovšem při přechodu z jedné univerzity na druhou vznikaly pochybnosti o platnosti udělených titulů, neboť neexistovaly jednotné požadavky a přístupy k atestaci. Po vydání uvedeného výnosu se tento problém téměř vyřešil.

Ve stejném roce vstoupil v platnost *Sborník nařízení Ministerstva národní osvěty (Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения)*, který stanovil pevnou posloupnost získávání akademických titulů a vědeckých hodností a jejich význam. Právem udělovat akademické tituly a hodnosti disponovaly čtyři univerzity – Moskevská, Děrptská (v dnešním Tartu v Estonsku), Kazaňská, Charkovská, později Varšavská, Kyjevská, Petrohradská a výjimku dostala i univerzita ve Vilniusu. Nařízení také umožňovalo nejlepším studentům pokračovat ve studiu na dané univerzitě a získat titul profesora.

Na počátku roku 1819 vláda vyhlásila *Ustanovení o udělování akademických titulů (Положение о производстве в ученые степени)*, jež se stalo závazné pro všechny vysoké školy v Rusku. Toto ustanovení nejen uzákonilo jednotný povinný proces udělování akademických titulů, ale i vymezovalo vědní obory, ve kterých bylo možno tituly získat. Obory byly rozděleny podle názvů fakult. Na ruských univerzitách té doby existovaly čtyři fakulty – teologická (*богословский*), právníká (*юридический*), lékařská (*медицинский*) a filozofická (*философский*). Toto rozdělení vědních oborů mnozí historikové považují za předobraz nomenklatury oborů pro atestaci odborníků. Základní rozdělení oborů bylo upřesněno v letech 1837, 1844 a 1864. Podle nich se akademické tituly udělují v posloupnosti řádný absolvent (*действительный студент*), kandidát (*кандидат*), magistr (*магистр*), doktor (*доктор*). Právo udělování titulů náleželo fakultám. V praxi student, který ukončil univerzitu složením atestátu, získal titul řádného absolventa. Za rok po složení zkoušky a sepsání práce na určité téma získal titul kandidáta. Pro získání titulu magistra bylo nutné pracovat dva roky ve vědeckém institutu nebo přednášet na vysoké

škole. Po dalších třech letech a pokračování ve stejné práci mohl být magistru udělen doktorský titul.

Na činnost rektorů a profesorských kolegií univerzit ve sféře udělování akademických titulů dohlíželo Ministerstvo národní osvěty Ruska. Ministerstvo neustále vylepšovalo pravidla *Ustanovení o udělování akademických titulů*. V 19. století tak bylo vydáno několik desítek carských výnosů a ministerských oběžníků týkajících se této problematiky.

V roce 1835 k růstu prestiže univerzit přispělo i vytvoření osmi vzdělávacích oblastí na území Ruska: Petrohradské, Moskevské, Děrptské, Kazaňské, Charkovské, Kyjevské, Oděské a Běloruské. Univerzita tak v čele se zástupcem oblasti ovlivňovali úroveň vzdělávání na svém území.

Roku 1835 nové *Obecné stanovy říšských ruských univerzit (Общие устав императорских российских университетов)* vymezily učitelské hodnosti a akademické tituly. Hodnost profesora se spojila s předponou řádný (*ординарный*), což znamená úplný (*полный*) nebo interní (*штатный*). Mimořádný (*экстраординарный*) profesor neboli adjunkt-profesor (*адъюнкт-профессор*) má svým významem blízko k externímu, tj. ještě neatestovanému (*нештатный*) komisi fakulty. Kromě těchto hodností byly nově zavedeny další učitelské hodnosti jako docent (*доцент*), soukromý docent (*приват-доцент*), lektor (*лектор*), asistent (*ассистент*) a laborant (*лаборант*). Hodnost profesora mohl obdržet pouze doktor věd a docentem se mohl stát pouze magistr.

Nové vydání *Ustanovení o udělování akademických titulů* z roku 1863 nahradilo hodnost adjunkt-profesora hodností docent. V témže roce byly vyhlášeny i nové statuty univerzit, které měly mít čtyři fakulty: matematicko-fyzikální (*физико-математический*), lékařskou (*медицинский*), historicko-filologickou (*историко-филологический*) a právníkou (*юридический*). Některé univerzity dostaly výjimku a mohly mít i jiné fakulty. Statut také zrušil hodnost adjunkta (*адъюнкт*) a nahradil ji hodností soukromého docenta. Ministerstvo tím chtělo dosáhnout zvýšení počtu atestovaných učitelů a celkově pozvednout vědeckou úroveň přednášek.

Na základě dalších stanov univerzit vydaných roku 1884 byly vytvořeny odborné zkušební komise jako záruka stejných požadavků na úroveň znalostí na různých univerzitách. Komise byla sestavena z osob navržených ministerstvem, děkana a profesora dané fakulty. Stanovy navíc namísto titulů řádný absolvent a kandidát zavedly vydávání

diplomů prvního a druhého stupně. Dále byla zrušena hodnost interního docenta. Pro obdržení hodnosti soukromého docenta stačilo složit ústní magisterskou zkoušku a přednést na neveřejném zasedání dvě zkušební přednášky před profesorským kolegiem. Vědecké hodnosti profesora a docenta udělovala profesorská kolegia fakulty a potvrzoval je rektor.

Nyní se podíváme blíže na podmínky, jež museli uchazeči o jednotlivé akademické tituly splnit. Akademický titul řádný absolvent se uděloval úspěšným absolventům univerzity a držitelům diplomu. Magisterské studium trvalo čtyři roky a bylo završeno velmi těžkou ústní zkouškou, kdy uchazeč o titul musel prokázat znalost celého spektra předmětů fakulty, a veřejnou obhajobou disertační práce. Kandidát na doktorský titul musel složit ještě obtížnější zkoušku. Ta byla pro svou náročnost v 80. letech zrušena a kandidát jen obhájil v latinském jazyce disertační práci. Student usilující o titul kandidáta musel prokázat své znalosti z předmětů určených fakultou a obhájit disertační práci. Avšak v roce 1884 byl titul kandidáta zrušen a namísto něj se vydával diplom prvního stupně. Nejvyšší status v zemi měli profesori. Ti však museli neustále pracovat a rozšiřovat obzory své vědecké disciplíny, v opačném případě byli považováni za hlasatele cizích myšlenek a znalostí a nikdo si takového profesora nevážil.

Svůj zvláštní systém atestací měli lékaři, pravoslavné a katolické akademie. Lékařům se v rozmezí let 1803 – 1845 udělovaly jen magisterské a doktorské tituly. V roce 1938 k nim přibýly další tituly: lékař (*лекарь*), „medikochirurg“ (*медикохирург*), doktor medicíny (*доктор медицины*), doktor medicíny a chirurgie (*доктор медицины и хирургии*). Posledně jmenovaný titul byl považován za nejceněnější. V roce 1845 byl zaveden titul magistr farmacie (*магистр фармации*) a magistr veterinář (*магистр ветеринарии*). Avšak od roku 1884 proběhl přechod k jednomu titulu, a to doktorskému. Absolvent univerzity se oficiálně nazýval lékařem.

Pravoslavné akademie zpočátku udělovaly tituly podle svých stanov, které se však mezi sebou lišily. Proto v roce 1814 vedení pravoslavné církve zavedlo jednotná pravidla udělování akademických titulů ve svých akademiích. Pravoslavné akademie udělovaly titul kandidáta teologie (*кандидат богословия*), magistra teologie (*магистр богословия*) a doktora teologie (*доктор богословия*). První dva tituly se udělovaly absolventům na základě jejich studijních výsledků. Později, od roku 1869, mohl student získat titul kandidáta teologie po třech letech studia a magisterský po čtyřech letech. V roce 1884

přišla další změna, podle níž nejlepší studenti obdrželi akademické tituly a ostatní jen titul řádného absolventa. Tituly doktor teologie (*доктор богословия*), doktor církevní historie (*доктор церковной истории*) a doktor kanonického práva (*доктор канонического права*) byly uděleny podle výsledků obhajoby disertační práce.

Katolické akademie mohly až do roku 1917 udělovat jen magisterské a doktorské tituly, konkrétně magistr teologie (*магистр теологии*), doktor teologie (*доктор теологии*), doktor kanonického práva (*доктор канонического права*) a doktor kanonického a římského práva (*доктор канонического и римского права*).

Od roku 1884 se na ruských univerzitách objevila hodnost zasloužilého (*заслуженный*) neboli také čestného (*почетный*) doktora, kterou bylo možné získat po dvaceti pěti letech přednášení na jedné univerzitě. Tato hodnost patřila k jedné z nejvíce vážených v ruské společnosti.

V závěru této podkapitoly je nutné upozornit na fakt, že požadavky na udělení ruských akademických titulů byly náročnější než na evropských univerzitách. Evropský titul doktora odpovídal ruskému magistrovi. Výjimku tvořili pouze Evropané nosící titul doktora věd.⁶³

2.2.4 Vývoj akademických titulů a vědeckých hodností v letech 1917 – 1992

Po revoluci v roce 1917 byly *Dekretem Rady národních komisařů RSFSR (Декрет Совета народных комиссаров РСФСР)* zrušeny všechny do té doby udělované akademické tituly.⁶⁴ Pouze v letech 1920 – 1922 byl částečně obnoven titul doktora medicíny pro přednášející na lékařských fakultách.⁶⁵

K úplnému obnovení udělování titulů došlo až roku 1934, kdy byly zavedeny akademické tituly doktor věd (*доктор наук*), kandidát věd (*кандидат наук*) a vědecké

⁶³ Srov. *История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи* [online], dostupné na <<http://www.pu.by/>>.

⁶⁴ Srov. *О присуждении ученой степени и присвоении ученого звания* [online], dostupné na <<http://www.dissert.h10.ru/>>.

⁶⁵ Srov. *Из истории присуждения медицинских ученых степеней* [online], dostupné na <<http://www.meddiser.com/>>.

hodnosti profesor (*профессор*), docent (*доцент*), odborný vědecký pracovník (*старший научный сотрудник*), mladší vědecký pracovník (*младший научный сотрудник*) a asistent (*ассистент*). Tituly doktor věd a kandidát věd byly udělovány jedincům, kteří měli hluboké profesionální znalosti a vědecké úspěchy v určité vědní oblasti, široký vědecký a kulturní přehled, ovládali teorii marxismu-leninismu, výborně si vedli ve vědecké, výrobní a společenské činnosti. Hodnost profesora, docenta a odborného vědeckého pracovníka získal ten, kdo už byl nositelem akademických titulů a měl dostatečnou kvalifikaci v oblasti pedagogické nebo vědecko-výzkumné práce na univerzitě nebo ve vědecko-výzkumném ústavu. Vědecké hodnosti asistenta a mladšího vědeckého pracovníka obdrželi absolventi s vysokoškolským vzděláním.⁶⁶

V roce 1937 byl zveřejněn seznam vědeckých oborů (*Номенклатура специальностей научных работников*), v nichž, pokud chtěl jednotlivec získat akademický titul, musel obhájit disertační práci. Doktorské disertace uznávala či zamítala Nejvyšší atestační komise (*Высший аттестационный комитет*).⁶⁷ Průběh a podmínky udělování akademických titulů a vědeckých hodností určovalo *Ustanovení o průběhu udělování akademických titulů a vědeckých hodností (Положение о порядке присуждения ученых степеней и присвоения ученых званий)* z roku 1975.

V Sovětském svazu kromě výše vyjmenovaných titulů a hodností existoval také titul čestného doktora určitého vědního oboru a hodnost čestného profesora určité univerzity, které se udělovaly zahraničním vědcům za vynikající úspěchy v oblasti vědy, techniky a kultury.⁶⁸

2.2.5 Vývoj akademických titulů a vědeckých hodností od roku 1992 po současnost

V souvislosti se změnou politické situace v Rusku na počátku 90. let 20. století došlo i k výrazným změnám v ruské legislativě. Roku 1992 byl vydán zákon o *vzdělávání*, který

⁶⁶ Srov. *Ученые звания и степени* [online], dostupné na <<http://dic.academic.ru/>>.

⁶⁷ Srov. *О присуждении ученой степени и присвоении ученого звания* [online], dostupné na <<http://www.dissert.h10.ru/>>.

⁶⁸ Srov. *Ученые звания и степени* [online], dostupné na <<http://dic.academic.ru/>>.

nově ustanovil strukturu a programy vzdělávání v Rusku a tím také strukturu akademických titulů a vědeckých hodností. Byl zaveden akademický titul bakaláře (*бакалавр*), magistra (*магистр*) a specialisty (*специалист*).⁶⁹

V roce 1994 *Ustanovení o podmínkách udělování akademických titulů vědeckým a vědecko-pedagogickým pracovníkům a udělování vědeckých hodností vědeckým pracovníkům* vymezuje pravidla udělování akademických titulů doktora věd a kandidáta věd, dále vědecko-pedagogických hodností profesora určitého oboru (*профессор по специальности*) a odborného vědeckého pracovníka.⁷⁰

Dva roky poté federální zákon *o vzdělávání na vysokých školách a postgraduálním vzdělávání* upravuje posloupnost udělování akademických titulů doktora věd a kandidáta věd a vědeckých hodností profesora a docenta.⁷¹

V roce 2002 byly vydány tři významné dokumenty. Prvním byl *Jednotný rejstřík akademických titulů a vědeckých hodností*.⁷² Jedná se o oficiální stručný seznam akademických titulů a vědecko-pedagogických hodností udělovaných v Rusku. Pravidla udělování vědecko-pedagogických hodností profesora katedry (*профессор по кафедре*), docenta katedry (*доцент по кафедре*), profesora určitého oboru (*профессор по специальности*) a docenta určitého oboru (*доцент по специальности*) pak určuje *Ustanovení o podmínkách udělování vědeckých hodností*.⁷³

Poslední významný dokument *Ustanovení o podmínkách udělování akademických titulů* představuje právní základ pro hodnocení kvalifikace vědeckých a vědecko-pedagogických pracovníků a ustanovuje kritéria, která musí splňovat disertace kandidátů na akademické tituly.⁷⁴

Mnoha změnami prošla také *Nomenklatura vědních oborů vědeckých pracovníků*. V souvislosti s rozvojem vědy do ní byly začleněny další obory, ve kterých je možné získat akademický titul. Poslední změna proběhla v roce 2009.

S uvedenými zákony a ustanoveními se blíže seznámíme v následující kapitole.

⁶⁹ Srov. Закон Российской Федерации «Об образовании» № 3266-1.

⁷⁰ Srov. «Положение о порядке присуждения научным и научно-педагогическим работникам ученых степеней и присвоения научным работникам ученых званий» № 1185.

⁷¹ Srov. Федеральный закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» № 125-ФЗ.

⁷² Srov. «Единый реестр ученых степеней и ученых званий» № 74.

⁷³ Srov. «Положение о порядке присвоения ученых званий» № 194.

⁷⁴ Srov. «Положение о порядке присуждения ученых степеней» № 74.

2.3 Současné akademické tituly a vědecké hodnosti a podmínky jejich udělování

Základem pro udělování akademických titulů a vědeckých hodností v Rusku dnes slouží pět výše uvedených zákonů: zákon o vzdělávání, *Jednotný rejstřík akademických titulů a vědeckých hodností*, o vzdělávání na vysokých školách a postgraduálním vzdělávání, *Ustanovení o podmínkách udělování akademických titulů vědeckým a vědecko-pedagogickým pracovníkům a udělování vědeckých hodností vědeckým pracovníkům*, *Ustanovení o podmínkách udělování vědeckých hodností*, *Ustanovení o podmínkách udělování akademických titulů*. V souladu s nimi jsou rozlišovány následující akademické tituly: bakalář, magistr a diplomovaný specialista (*дипломированный специалист*) (poslední dva jmenované tituly se nachází na stejné úrovni, přičemž titul diplomovaného specialisty je pozůstatkem starého ruského systému vzdělávání), kandidát věd a doktor věd. K vědeckým hodnostem pak náleží docent katedry, docent určitého oboru, profesor katedry a profesor určitého oboru. Zvláštním titulem je titul čestného profesora.

2.3.1 Bakalářský titul

Během bakalářského studia se student stává odborníkem v určité oblasti, získává v ní základní znalosti. Standardní doba studia je čtyři roky. Studium je zakončeno státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba diplomové práce. Absolventům bakalářského studia je udělován titul „bakalář“.⁷⁵

⁷⁵ Srov. *Федеральный закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» № 125-ФЗ*, §6.

2.3.2 Magisterský titul a titul diplomovaného specialisty

Magisterské studium navazuje na bakalářské. Student si dále prohlubuje a rozšiřuje své vzdělání. Standardní doba studia je dva roky. Studium je opět zakončeno státní závěrečnou zkouškou a obhajobou diplomové práce.⁷⁶ Absolvent získá titul „magistr“.

Náplň studia programu diplomovaného specialisty je podobná jako u magisterského, pouze je o rok kratší (jeden semestr probíhá výuka, druhý semestr je věnován psaní diplomové práce). Studium je zakončeno stejným způsobem jako magisterské a absolvent obdrží titul „diplomovaný specialista“. Jak je uvedeno výše, rozdíl mezi tímto a magisterským titulem je pouze v tradici systému vzdělávání. Magisterský (a také bakalářský titul) byl přejat z anglosaského systému vzdělávání až v roce 1992.⁷⁷ V ruském prostředí je snaha titul diplomovaného specialisty postupně nahrazovat titulem magistr, který je v zahraničí plně uznávaný.

V České republice je rovněž udělován titul diplomovaného specialisty. Uděluje se však absolventům vyšších odborných škol, nejedná se tedy o vysokoškolský titul. Při překladu či tlumočení z ruského jazyka do českého a naopak je proto znalost těchto odlišností důležitá, aby čtenář či posluchač předávanou informaci správně pochopil.

2.3.3 Titul kandidáta věd

Jedinec ucházející se o tento titul je v Rusku nazýván aspirantem a doba, po kterou se připravuje, aspirantura. Aspirant je již nositelem akademického titulu magistr či specialista.⁷⁸ Aspirantura probíhá formou samostatného studia a práce s cílem naučit se vědecky pracovat. Aspirant si sám volí vědeckou oblast, která ho zajímá, vybírá téma výzkumu, studuje literaturu, provádí experimenty, získává a zpracovává údaje, porovnává výsledky své práce se současným vědeckým vývojem a vyvozuje závěry. Svou práci a její výsledky pak popisuje v kandidátské práci. Období aspirantury trvá tři roky a je zakončeno

⁷⁶ Стов. Федеральный закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» № 125-ФЗ, §6.

⁷⁷ Стов. Современная система образования в России. [online], dostupné na <<http://www.bereg.ru/>>.

⁷⁸ Стов. Федеральный закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» № 125-ФЗ, §19.

veřejnou obhajobou kandidátské disertace před disertační radou Nejvyšší atestační komise Ruské federace.⁷⁹

Na vysokých školách a univerzitách zaměřených na vojenskou oblast se student ucházející se o titul kandidáta věd nazývá adjunktem a období jeho přípravy pak adjunkturou. Pro získání titulu kandidáta věd je adjunkt povinen splnit stejné podmínky jako aspirant.⁸⁰

2.3.4 Titul doktora věd

Jedinec aspirující na titul doktora věd se v Rusku nazývá doktorand a doba jeho přípravy doktorantura. Tento titul může být udělen pouze tomu, kdo již získal titul kandidáta věd.⁸¹ Období doktorantury trvá tři roky, přičemž první dva roky probíhá povinná teoretická výuka a vědeckovýzkumná práce doktoranda pro jeho disertační práci. Na konci každého semestru se skládají průběžné zkoušky a podává zpráva o stavu vědeckovýzkumné práce. Třetí rok doktorantury je věnován pouze práci na doktorské disertaci. Doktorand pracuje pod dohledem svého konzultanta.⁸² Doktorantura je zakončena veřejnou obhajobou doktorské disertace před disertační radou, která disertaci doporučí ke schválení Nejvyšší atestační komisi. Tato komise pak vydá rozhodnutí s přihlédnutím ke stanovisku své rady expertů.⁸³

2.3.5 Hodnost docenta

V Rusku se rozlišují dva typy hodnosti docenta: docenta katedry a docenta určitého vědního oboru. Hodnost docenta katedry uděluje Ministerstvo školství Ruské Federace vědecko-pedagogickým pracovníkům, kteří přednáší a pedagogicky působí na vysokých

⁷⁹ Srov. *Что такое аспирантура?* [online], dostupné na <<http://www.aspirantura.spb.ru/>>.

⁸⁰ Srov. *Федеральный закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» № 125-ФЗ*, §19.

⁸¹ Тамtéž.

⁸² Srov. *Докторант.* [online], dostupné na <<http://www.kaznu.kz/>>.

⁸³ Srov. *«Положение о порядке присуждения научным и научно-педагогическим работникам ученых степеней и присвоения научным работникам ученых званий»*, № 1185, пункт 2.

školách či akreditovaných institucích poskytujících odborníkům další vzdělání a také na katedrách Ruské akademie věd.⁸⁴ Aby se uchazeč stal docentem katedry, musí splnit tyto konkrétní požadavky: být nositelem vědecké hodnosti kandidáta či doktora věd, pracovat úspěšně minimálně jeden rok v hodnosti docenta, profesora, vedoucího katedry, děkana fakulty, vedoucího pobočky či instituce, prorektora, rektora vysoké školy či instituce poskytující další vzdělání. Dále uchazeč splnil minimálně pět let stáže vědeckopedagogické práce, z toho minimálně tři roky pedagogické činnosti na vysoké škole nebo instituci poskytující další vzdělání. Uchazeč musí být autorem nebo spoluautorem učebnice (učební příručky) či minimálně dvou vědecko-vzdělávacích prací vydaných za poslední tři roky a také autorem monografie (kapitoly v monografii) nebo minimálně dvou vědeckých prací publikovaných v posledních třech letech. Jeho přednášky musí dosahovat vysoké profesionální úrovně.⁸⁵

Druhou hodnost, docenta určitého vědního oboru, uděluje Nejvyšší atestační komise Ministerstva školství Ruské federace pracovníkům vědeckých organizací, vysokých škol nebo akreditovaným institucím poskytujícím odborníkům další vzdělání.⁸⁶ Uchazeč je již držitelem hodnosti kandidáta věd či doktora věd a zaujímá pozici docenta anebo pozici vedoucího vědeckého pracovníka, hlavního vědeckého pracovníka, vedoucího vědecko-výzkumného oddělení (pododdělení, sektoru či laboratoře), vědeckého tajemníka, vědeckého vedoucího či konsultanta, zástupce ředitele nebo ředitele minimálně jeden rok, avšak s vědeckou stáží trvající minimálně tři roky a musí být autorem vynálezu nebo uveřejněných vědeckých prací (po obhajobě své disertační práce).⁸⁷ Hodnost docenta určitého oboru odpovídá dřívější hodnosti odborného vědeckého pracovníka.⁸⁸

⁸⁴ Srov. «Положение о порядке присвоения ученых званий» № 194, пункт 2.

⁸⁵ Srov. Требования к соискателям ученого звания доцента по кафедре. [online], dostupné na <<http://vspu.ru/>>.

⁸⁶ Srov. «Положение о порядке присвоения ученых званий» № 194, пункт 3.

⁸⁷ Srov. «Положение о порядке присуждения научным и научно-педагогическим работникам ученых степеней и присвоения научным работникам ученых званий», № 1185, пункт 45.

⁸⁸ Srov. «Положение о порядке присвоения ученых званий» № 194, пункт 5.

2.3.6 Hodnost profesora

Stejně jako hodnost docenta, i hodnost profesora je v Rusku dvou typů: profesora katedry a profesora určitého vědního oboru. Hodnost profesora katedry uděluje Ministerstvo školství Ruské federace vědecko-pedagogickým pracovníkům, kteří přednášejí a pedagogicky působí na vysokých školách či akreditovaných institucích poskytující odborníkům další vzdělání a také na katedrách Ruské akademie věd.⁸⁹ Profesor katedry má hodnost doktora věd a minimálně jeden rok pracuje v hodnosti profesora, vedoucího katedry, děkana fakulty, vedoucího pobočky nebo instituce, prorektora či rektora. Uchazeč musí dále absolvovat vědecko-pedagogickou stáž minimálně po dobu deseti let, z nichž minimálně pět let věnoval pedagogické práci na vysoké škole či instituci poskytující další vzdělání. Uchazeč musí být rovněž autorem či spoluautorem učebnice (učební příručky) nebo minimálně tří vědecko-metodických prací publikovaných v poledních třech letech a autorem či spoluautorem monografie (kapitoly v monografii) nebo nejméně tří vědeckých prací zveřejněných za poslední tři roky. Uchazeč již působil jako vědecký vedoucí či konsultant nejméně dvou studentů, kterým byly uděleny akademické tituly. Přednášky uchazeče musí být na vysoké profesionální úrovni.⁹⁰

Hodnost profesora určitého vědního oboru uděluje Nejvyšší atestační komise Ministerstva školství Ruské federace pracovníkům vědeckých organizací, vysokých škol nebo akreditovaných institucí poskytujících odborníkům další vzdělání.⁹¹ Uchazeč s hodností doktora věd musí zaujímat pozici vedoucího vědeckého pracovníka, hlavního vědeckého pracovníka, vedoucího vědecko-výzkumného oddělení (pododdělení, sektoru či laboratoře), vědeckého tajemníka, vědeckého vedoucího či konsultanta, zástupce ředitele nebo ředitele minimálně po dobu jednoho roku, avšak s vědeckou stáží trvající minimálně pět let. Uchazeč byl vedoucím nebo vědeckým konsultantem nejméně pěti studentů, kterým byly uděleny akademické tituly a je autorem vědeckých prací vydaných po obhajobě jeho doktorské disertace.⁹²

⁸⁹ Сров. «Положение о порядке присвоения ученых званий» № 194, пункт 2.

⁹⁰ Сров. Требования к соискателям ученого звания профессора по кафедре. [online], dostupné na <<http://vspu.ru/>>.

⁹¹ Сров. «Положение о порядке присвоения ученых званий» № 194, пункт 3.

⁹² Сров. «Положение о порядке присуждения научным и научно-педагогическим работникам ученых степеней и присвоения научным работникам ученых званий», № 1185, пункт 44.

2.3.7 Čestný titul profesora

V Ruské federaci, podobně jako v naší zemi, je udělován i titul čestného profesora. Každá univerzita má pro kandidáty na tento titul trochu jiné požadavky, jejichž jádro je však společné. Navržení kandidáta, průběh řízení a udělení titulu probíhají stejnou cestou.

Titul může být udělen tomu, kdo již získal titul profesora, podílel se velkou měrou na rozvoji dané univerzity, je uznávaným odborníkem ve své vědní oblasti i pedagogické činnosti ve vlasti i v zahraničí a působí (či působil) na dané univerzitě nejméně 15 let (některé univerzity požadují i delší dobu působnosti).⁹³ Kandidáta navrhuje Vědecká rada fakulty, rektor, prorektor, děkan fakulty, vedoucí katedry a další orgány univerzity.⁹⁴ Navrhovatelé na základě veřejného hlasování většinou hlasů kandidaturu potvrdí či zruší. Kladné rozhodnutí navrhovatel oznámí rektorovi univerzity.⁹⁵ Vědecká rada univerzity vytvoří komisi expertů, která prozkoumá předložené dokumenty, vědeckou činnost kandidáta a jeho působnost na univerzitě. Na základě svého zjištění komise expertů vysloví stanovisko, které má významnou roli při rozhodování Vědecké rady univerzity. Tato rada rozhoduje o udělení titulu tajným hlasováním za přítomnosti nejméně dvou třetin svých členů. Pokud se kladně vyslovila více než polovina členů rady, udělení titulu je schváleno.⁹⁶ Diplom čestného profesora je předáván na slavnostní ceremonii univerzity předsedou Vědecké rady univerzity.⁹⁷

2.4 Zvyklost užívání titulů ve společnosti

Akademické tituly a vědecko-pedagogické hodnosti se v ruské společnosti při oslovení téměř neužívají. Výjimku tvoří pouze oficiální události, například konference, kde jsou tituly uvedeny na jmenovkách, avšak pouze od titulu kandidát věd a titulů jemu

⁹³ Srov. *Положение о звании почетный профессор*. [online], dostupné na <<http://vspu.ru/>>.

⁹⁴ Srov. *Положение о почетном профессоре университета*. [online], dostupné na <<http://openedu.tversu.ru/>>.

⁹⁵ Srov. *Положение о звании почетный профессор*. [online], dostupné na <<http://vspu.ru/>>.

⁹⁶ Srov. *Положение о почетном профессоре университета*. [online], dostupné na <<http://openedu.tversu.ru/>>.

⁹⁷ Srov. *Положение о почетном профессоре*. [online], dostupné na <<http://kspu.ru/>>.

nadřazených. Rusové si naopak potrpí na používání hodností a funkcí, jejich vynechání je považováno za nezdvořilost.⁹⁸

Při představování tedy uvedeme hodnost či funkci a příjmení osoby, bez křestního jména a jména po otci, například *Разрешите представить вам профессора Иванова*. Pokud je ovšem zřejmé, že partneři se budou v dalším rozhovoru oslovovat jménem, je možné dotyčného ihned představit *профессор Валентинов Илья Анатольевич*.⁹⁹

V pracovním styku, zvláště mezi téměř stejně postavenými osobami, se tituly vynechávají a pracovníci se mezi sebou oslovují křestním jménem a jménem po otci. Totéž platí i na vysokých školách. Studenti a pedagogové při oslovování tituly vynechávají.

V písemném pracovním styku se užívá oslovení oficiální funkcí, kterou jedinec zastává, například *господин директор, господин профессор*.¹⁰⁰ Na vizitkách je obvyklé uvádět tituly od kandidátů věd výše, jinak se neuvádí.¹⁰¹

V televizních zpravodajstvích a tisku také není zvykem tituly uvádět, opět se dává přednost užití funkce dotyčné osoby, například *главный хирург* nebo *губернатор Нижегородской области*.

Dovolím si zde upozornit na dva případy, kdy by mohlo při užití ruských titulů v České republice a naopak dojít k nedorozumění. První případ se týká slova inženýr. V Rusku slovo inženýr označuje funkci, pracovní pozici a nikoli titul, například *главный инженер* je obdoba technického náměstka či výrobního ředitele. V České republice naopak slovo inženýr označuje akademický titul získaný v určitém studijním programu (např. ekonomii, technických vědách apod.).¹⁰² V druhém případě se jedná o akademický titul kandidáta věd, který ve většině zemí neexistuje, a proto se buď vůbec neuvádí, nebo se překládá jako doktor.¹⁰³

⁹⁸ Srov. *Jiná země, jiný mrav: Rusko* [online], dostupné na <<http://www.cot.cz/>>.

⁹⁹ Srov. *Титулы и звания* [online], dostupné na <<http://www.tetatet-club.ru/>>.

¹⁰⁰ Srov. *Речевой этикет* [online], dostupné na <<http://www.fiesta-da.ru/>>.

¹⁰¹ Srov. *Jiná země, jiný mrav: Rusko* [online], dostupné na <<http://www.cot.cz/>>.

¹⁰² Srov. *Jiná země, jiný mrav: Rusko* [online], dostupné na <<http://www.cot.cz/>>.

¹⁰³ Srov. *Титулы и звания* [online], dostupné na <<http://www.tetatet-club.ru/>>.

2.5 Výpověď statistiky

Ruské informační zdroje jsou v oblasti statistik obtížněji přístupné než české, a proto se v této kapitole dat z 18. a 19. století dotknu jen okrajově a více se zaměřím na 20. a počátek 21. století.

Z útržkovitých materiálů je patrné, že od konce 16. do poslední třetiny 19. století se počet absolventů ruských akademií a univerzit pohyboval pouze v několika desítkách za rok. Jedna z nejstarších informací se týká Vilniuské jezuitské akademie, která od roku 1583 do roku 1781 udělila svým absolventům celkem asi 4 076 akademických titulů, z toho filozofických 3 510, právnických 149 a teologických 417.

Další zachovaná data vypovídají o Petrohradské univerzitě, která fungovala v letech 1724 – 1766. Do svých poslucháren přijímala pouze nejlepší absolventy Slovansko-řecko-latinské akademie a dalších duchovních škol. Studentů bylo skutečně málo: jejich stav se pohyboval od dvanácti do třiceti ročně.

Pro léta 1812 - 1816 získala Polocká jezuitská akademie právo udělovat akademické tituly. Za tu dobu se doktory teologie stalo třicet tři osob, doktory teologie a kanonického práva jedenáct osob, magistry teologie třináct osob, magistry filozofie devět osob a kandidáty filozofie dvacet sedm osob.

Počet studentů a tím i absolventů se na konci 19. století rychle zvyšuje na dvojnásobek obvyklého stavu. Celkem do roku 1917 získalo v Rusku titul doktora 4 078 osob (asi 10 % z celkového počtu), titul magistra 1973 osob (téměř 5 %), titul kandidáta 18 589 osob (téměř 45 %), řádného absolventa 16 909 osob (asi 40 %).¹⁰⁴

Co se týká 20. století, podrobněji se budu zabývat počtem univerzit v Rusku, počtem studentů vysokých škol a jejich absolventů a významem studijních oborů z hlediska zájmu studentů. Celkově počet vysokých škol, studentů a absolventů v Rusku vzrostl od roku 1914 do roku 2009 více než stonásobně. Jestliže v uvedeném roce 1914 existovalo v Rusku sedmdesát dva univerzit, pak v roce 1950 jich bylo více než pět set, v roce 2001 překročil počet univerzit hranici jednoho tisíce. V roce 2009 mohli Rusové studovat na 1 114 vysokých školách. Počet univerzitních studentů vykazoval podobný raketový vzestup.

¹⁰⁴ Srov. *История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи* [online], dostupné na <<http://www.pu.by/>>.

V roce 1914 jich studovalo 86,5 tisíc, avšak již v roce 1860 téměř jeden a půl miliónu a jejich počet nadále tímto tempem stoupal, až dosáhl roku 2000 počtu přes pět a půl miliónu a poslední údaj z roku 2009 udává počet téměř sedmi a půl miliónů ruských vysokoškolských studentů.¹⁰⁵ Počet absolventů ruských univerzit zmíněné rychlé tempo růstu studentů samozřejmě věrně kopíruje. Údaje, dostupné od roku 1985, ukazují, že v tomto roce absolvovalo 477 tisíc studentů, miliónová hranice absolventů byla překročena v roce 2004. V posledním sledovaném roce, roce 2009, počet absolventů činil téměř 1 360 000.¹⁰⁶ Poslední statisticky zpracované údaje za rok 2010 uvádějí, že v Rusku si zájemce o studium může vybrat z 1 115 vysokých škol. Na těchto školách pak v tomtéž roce absolvovalo 1 468 000 osob.¹⁰⁷

Při pohledu na žebříček popularity jednotlivých skupin oborů na ruských univerzitách se naskýtá zajímavý obrázek. V roce 1990 počet odborníků v oblasti ekonomiky a řízení činil asi 14 % a v humanitárně-sociální sféře okolo 12 %, avšak v roce 2003 se počet odborníků v ekonomické oblasti zvýšil na 30 % a v humanitární na 21 %. Přitom podíl odborníků technického zaměření se snížil přibližně dvojnásobně.¹⁰⁸ V současné době mezi nejpopulárnější skupinu oborů patří ekonomika a řízení, po nich následují humanitní vědy a třetí místo zaujímají obory vzdělávání a pedagogiky. Nejméně populární je skupina oborů informatiky a výpočetní techniky. Přitom je nutno poznamenat, že toto složení absolventů vysokých škol neodpovídá poptávce na trhu práce. Vedoucí postavení mezi deseti federálními vzdělávacími okruhy zaujímá co do počtu studentů Centrální federální okruh (především Moskva) s více než dvěma miliony univerzitních studentů, tj. téměř třetina všech ruských vysokoškolských studentů.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Srov. *Образовательные учреждения высшего профессионального образования* [online], dostupné na <<http://www.gks.ru/>>.

¹⁰⁶ Srov. *Учреждения, реализующие программу высшего профессионального образования* [online], dostupné na <<http://mon.gov.ru/>>.

¹⁰⁷ Srov. *Образование* [online], dostupné na <<http://www.gks.ru/>>.

¹⁰⁸ Srov. *Статистика высшего образования по 2010 год* [online], dostupné na <<http://www.repetitory-org.ru/>>.

¹⁰⁹ Srov. *Кого и сколько готовит российская система образования* [online], dostupné na <<http://www.demoscope.ru/>>.

3 SROVNÁNÍ AKADEMICKÝCH TITULŮ V ČESKÉM A RUSKÉM ODBORNÉM SYSTÉMU

Systém akademických titulů v České republice a Ruské federaci je podobný, existují však určité odlišnosti. Jejich základy leží v daleké minulosti, kdy Rusko sice bylo ovlivňováno evropskou kulturou a vzdělaností, ale šlo si svou samostatnou cestou. Dnes je snahou ruské vlády přizpůsobit vzdělávací systém, tedy i systém akademických titulů a vědecko-pedagogických hodností, evropskému vzoru (příčinou je usnadnění nostrifikace ruských titulů v Evropské Unii a dalších státech světa a tím umožnit bezproblémové působení ruských vědců a pedagogů ve světě a naopak zahraničních vědců a pedagogů v Rusku). Od původního záměru popsat v jedné podkapitole, které prvky systémů jsou stejné, a v druhé, které jsou jiné, jsem ustoupila. Důvodem je těsná spjitost problematiky.

Při hledání shod a odlišností mne zaujala podobnost dvou významných postav v českých a ruských dějinách, které stály u zrodu vzdělanosti v těchto zemích. V českých zemích je touto postavou král Karel IV., v Rusku pak Petr I. Veliký. i když je dělí časový rozdíl čtyř set let, oba panovníci pojali stejný záměr a založili univerzitu, aby pozvedli úroveň vzdělanosti ve své zemi, zabránili odchodu talentovaných osobností do zahraničí a přilákali nejlepší vzdělance své doby do země. Díky těmto impulsům se v českých zemích i v Rusku podařilo nastartovat proces rozvoje celé země a vklad obou panovníků je v tomto směru neocenitelný.

Vraťme se však do 21. století a podívejme se na jednotlivé grady (od nejnižších po nejvyšší), jež jsou udělovány v obou zemích. Nejnižší gradus bakalář je udělován v České republice i Rusku. Avšak zatímco v naší zemi trvá bakalářské studium tři roky, v Rusku čtyři. Titul magistra je totožný a uděluje se v obou zemích po dvouletém studiu. V Rusku navíc ještě existuje titul diplomovaného specialisty. Tento titul je pozůstatkem starého ruského systému vzdělávání a v posledních letech je snahou vlády jeho udělování postupně zrušit a nahradit jej magistraturou. V České republice nemá tento titul svůj protějšek, ale na vyšších odborných školách je udělován titul se zcela totožným názvem. Neřadí se mezi akademické tituly, a proto je důležité znát rozdíl mezi těmito dvěma zdánlivě stejnými

grady. Ruské tituly kandidát věd a doktor věd se u nás neudělují. V naší zemi je udělován pouze akademický titul doktora bez bližší specifikace. Titul doktora věd jako vědecký titul uděluje Akademie věd ČR a jedná se o nejvyšší hodnocení, jakého může vědec v České republice dosáhnout. Vědecko-pedagogické tituly docenta a profesora je možné získat v obou zemích, avšak za odlišných podmínek. V České republice je udělován titul docenta a profesora určité vědní oblasti, v Rusku je navíc udělován i titul docenta katedry a profesora katedry. Zajímavý je také rozdíl v udělování čestných titulů. Za obdobné zásluhy je v naší zemi udělován titul čestného doktora (Dr. h. c.), kdežto v Rusku titul čestného profesora.

Zvyklost užívání titulů v české a ruské společnosti je zcela rozdílná. V naší zemi stále ještě konzervativně lpíme na užívání titulů, ať již v médiích, v akademickém prostředí či v denních pracovních kontaktech. V Rusku je situace zcela opačná. Tituly se užívají jen při oficiálních příležitostech, a to ještě jen od titulu kandidáta věd a jemu nadřazených gradů. Rusové si však velmi potrpí na užívání funkcí či hodností, což je patrné zejména v médiích. Na akademické půdě a v pracovních kontaktech se oslovují křestním jménem a jménem po otci.

Ze statistického hlediska je díky zcela různému počtu obyvatel a univerzit v obou zemích obtížné jakékoli srovnání. V obou státech jsem však zaznamenala stejnou, tj. vzrůstající, tendenci v počtu vysokoškolských studentů a tím také absolventů. V České republice i Rusku mezi nejpopulárnější obory patří obory ekonomických věd. Druhou příčku pomyslného žebříčku obsadily v naší zemi technické obory, zatímco v Rusku humanitní vědy. Třetí pozici u nás zaujaly obory humanitních a společenských věd, v Rusku pak obory vzdělávání a pedagogiky.

ZÁVĚR

Záměrem mé bakalářské práce bylo uceleně popsat systém akademických titulů v České republice a Ruské federaci, vystihnout jejich podobnosti a odlišnosti a upozornit na obtíže, které by mohly z neznalosti těchto systémů nastat.

Při studiu systému akademických titulů v České republice jsem našla jen velmi málo literatury týkající se dějin (zvláště do roku 1918) udělování těchto titulů v naší zemi, v podstatě o nich pojednávají pouze publikace *Dějiny univerzity Karlovy a Právnícké tituly v průřezu dějin*. Celkově však lze říci, že množství materiálu pro zpracování této kapitoly se mi podařilo získat dostatek a snadno dostupnými cestami. Jiná situace však nastala při hledání podkladů pro vypracování druhé části práce zabývající se systémem akademických titulů v Rusku. Rusové se sice věnují tomuto tématu intenzivněji, přesto jsou informace obtížněji dostupné, často z důvodu požadavků finanční úhrady za přístup k materiálu či prosté nefunkčnosti serveru.

V České republice je pojem akademického titulu chápán jako titul připojovaný ke jménu fyzické osoby, který byl této osobě udělen na základě úspěšného absolvování vysokoškolského studia nebo jej osoba obdržela jako výraz ohodnocení její vědecké či pedagogické činnosti. Tituly jsou v naší zemi udělovány od založení Karlovy univerzity v roce 1348. Jednalo se o titul bakaláře, mistra (později přejmenovaného na magistra), doktora a licenciáta, které studenti obdrželi po složení zkoušek a veřejných disputací. V polovině 19. století v důsledku rozvoje vědy se zvýšil i výčet přednášených oborů a tím i akademických titulů. Po nástupu komunistického režimu došlo k reorganizaci celého systému akademických titulů podle sovětského vzoru. Objevily se tituly kandidáta věd a doktora věd. S nástupem kapitalismu byl zaveden systém akademických titulů, který platí dodnes. Jedná se o titul bakalářský, magisterský, doktorský, docenta, profesora, zvláštními tituly jsou čestný doktor a doktor věd. V českém prostředí (v médiích, na akademické půdě, v pracovním styku) je užívání titulů velmi časté a je spojeno s určitými společenskými pravidly. Při pohledu na statistiky zjistíme, že v nejranějších dobách, kdy začaly být tituly udělovány, ročně úspěšně ukončilo studium jen několik desítek osob, což je pro nás dnes těžko představitelné. Od té doby se počet absolventů univerzit mnohonásobně zvýšil,

mluvíme o statisíci graduovaných ročně a jejich počet se stále zvyšuje. Mezi nejpopulárnější studijní obory se řadí ekonomické vědy, technické vědy a humanitní a společenské vědy.

V ruském systému akademických titulů existují dva termíny *ученая степень* a *ученое звание*. První termín lze charakterizovat jako tituly získané studiem na vysoké škole, druhý pak jako tituly získané za vědecké působení v určité vědní oblasti či za pedagogickou činnost na univerzitě. V Rusku říší se akademické a vědeckopedagogické tituly začaly udělovat až v 18. století na základě iniciativy cara Petra I. a významného vědce M. V. Lomonosova. Postupně byl zaveden titul řádného absolventa, magistra, kandidáta, doktora, docenta, profesora, lektora, asistenta a laboranta. Po roce 1917 byl systém udělování akademických a vědecko-pedagogických titulů upraven a uchazeči mohli získat titul kandidáta věd, doktora věd, profesora, docenta, odborného vědeckého pracovníka, mladšího vědeckého pracovníka a asistenta. V současné době zná ruská legislativa titul bakaláře, diplomovaného specialisty, magistra, kandidáta věd, doktora věd, docenta a profesora určitého vědního oboru či katedry a rovněž titul čestného profesora. V ruské společnosti je zvykem užívat tituly pouze při oficiálních příležitostech (od kandidáta věd výše), větší váhu Rusové přikládají funkcím či hodnostem. Na akademické půdě či v pracovním styku se oslovují křestním jménem a jménem po otci. Statistiky z doby zavedení prvních titulů na Rusi jsou těžko přístupné, jisté však je, že počet absolventů se pohyboval v několika desítkách ročně. Do 21. století se však jejich počet opět mnohonásobně zvýšil, v současné době činí přes jeden milion absolventů ročně a jejich číslo stále roste. Nejvíce absolventů najdeme v oborech ekonomika a řízení, humanitních vědách a oborech zabývajících se vzděláváním a pedagogikou.

Ze srovnávací studie systému akademických titulů v České republice a v Rusku vyplývá, že systémy jsou si podobné, a to především díky snaze ruské vlády přizpůsobit vzdělávací proces evropskému vzoru. Ruský systém akademických titulů se odlišuje udělováním titulu diplomovaného specialisty, kandidáta věd, doktora věd, docenta a profesora katedry. Titul diplomovaného specialisty a doktora věd je v naší zemi udělován, má však zcela jiný význam než v Rusku. Tradice užívání titulů v české společnosti je velmi silná, v Rusku je větší důraz kladen na funkce a hodnosti než na tituly, často se neužívají vůbec. Současná statistická data vypovídají o zvyšujícím se počtu vysokoškolských

absolventů v obou zemích. Shodnou tendenci také nacházíme při pohledu na žebříček popularity studijních oborů – v obou státech vedou ekonomické a humanitní obory.

РЕЗЮМЕ

Завржелова, Ольга. *Учёные степени и звания в российской и чешской специальной системе*

Обучаясь русскому языку, необходимо выучить не только язык, но также и познакомиться с реалиями данной страны. Во время нашей учёбы мы встречались, но и в будущем в рамках нашей профессии мы будем встречаться, с чешскими и российскими специалистами. Таким образом, правильное обращение важно не только для хорошей презентации себе, но также и для осознания того, где во воображаемой иерархии учёных степеней и званий находится данный учёный и какова его позиция среди остальных специалистов и в обществе вообще.

В системе учёных степеней и званий в нашей стране большая часть общества ориентируется. Однако о российской системе, которая несколько отличается, и может таким образом вызвать недоразумение, в Чехии имеется неясное представление. По этой причине я решила в настоящей работе заняться проблематикой учёных степеней и званий в российской и чешской специальной системе.

Цель работы заключается в том, чтобы читатель укрепил или дополнил свои знания о системе учёных степеней и званий в Чешской Республике, получил точное представление о системе учёных степеней и званий, присуждаемых в Российской Федерации, а также понял разницу между указанными системами.

Проблематика учёных степеней и званий в чешской специальной системе не была до сих пор подробно и комплексно разработана. История учёных степеней и званий в нашей стране описана в нескольких главах четырёхтомной публикации «История Карлова Университета» авторского коллектива Иваны Чойнеровой, но степени и звания не являются главной темой данных глав. Дальше темой учёных степеней и званий занимается лишь Богумил Полачек в книге «Юридические степени в разрезе истории», в которой он ограничивается только степенями в области права. В российской среде темой учёных степеней и званий занимаются больше. Однако

информация трудно доступна, часто лишь на платных интернетовских страницах или данные серверы просто не работают. Важным источником моей работы стала статья В. А. Шаршунова «История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи».

Работа делится на три главы, в которых я сначала занимаюсь чешской специальной системой, далее российской и, наконец, я сравниваю указанные системы и обращаю внимание на их точки сближения и отличия.

В чешском понимании учёная степень и звание воспринимается как степень или звание, присоединяющиеся к фамилии физического лица, которые были данному лицу присуждены на основании успешного окончания учёбы в вузе или лицо получило их как выражение оценки его научной или педагогической деятельности. На переломе XI-го и XII-го веков в Европе появились первые университеты. До создания университета в нашей стране их посещали также чешские студенты. Король Карл IV решил этот факт изменить и в 1348 г. основал в Праге университет, который сегодня носит его имя. Причиной основания университета для короля стало стремление недопустить уход талантливых людей за границу, привлечь наиболее образованных деятелей того времени в Прагу и таким образом повысить уровень образованности населения Чехии. Университет, состоявший из юридического, медицинского, теологического и артистического факультетов, обладал правом присуждать степень бакалавра, магистра, доктора и лиценциата. Срок обучения колебался в размере от трёх до пяти лет. Условием получения степеней являлась успешная сдача экзаменов и общественного диспута. Такая традиция сохранялась до половины XIX-го века, когда вследствие быстрого развития науки увеличилось количество специальностей и таким образом были введены и новые степени, например, в области психиатрии или ветеринарии. Во время Первой республики университет разросся на восемь факультетов. После политического переворота в 1948 г. система учёных степеней и званий была приспособлена советской традиции, благодаря которой было введено учёное звание кандидат наук и доктор наук. После переломного 1989 г. специалисты разработали новую систему образования в соответствии с европейскими нормами и её структура сохранилась с маленькими изменениями до сих пор.

В настоящее время дифференцируются три типа программ учёбы – трёхлетняя программа бакалавра, пятилетняя или двухлетняя, примыкающая, программа магистра и трёхлетняя или четырёхлетняя программа доктора. Указанные степени присуждаются выпускнику после успешной сдачи государственных экзаменов и защиты дипломной работы, в случае степени доктора диссертационной работы. К академическим работникам относится доцент по специальности и профессор по специальности, которые получили их звание на основании абилитационного и профессорского процесса. В Чешской Республике после трёхлетней учёбы в колледжах присуждается степень дипломированного специалиста. Однако необходимо подчеркнуть, что эта степень не вузовская. Выдающиеся личности научной и общественной жизни могут за свои заслуги получить звание почётного доктора (*doctor honoris causa*). Самой высокой оценкой, которую в нашей стране можно получить, это звание доктора наук, присваиваемое Академией Наук ЧР. Звание является не только выражением оценки вклада в определённую область науки, но это также выражение оценки личности обладателя такого звания.

Что касается проблематики правописания учёных степеней и званий, то необходимо отметить, что все степени и звания, за исключением звания доцента и профессора, необходимо писать прописной буквой и точкой за их названием. Степени и звания, стоящие перед фамилией, не отделяются запятой, однако, стоящие за фамилией отделяются. Порядок написания степеней и званий не определяется никакими нормами. В том случае, если человек приобрел несколько степеней или званий, то напишется обычно наивысшая степень или звание перед более низкой, или более низкая степень не пишется совсем. Если человек получил две равноценные степени (звания), то рядом с фамилией пишется степень, которая была приобретена раньше. Однако если человек является носителем двух полностью идентичных степеней (званий), то можно между обеими аббревиатурами вставить символ «&» или латинский союз «*et*».

В чешском обществе постоянно очень часто употребляются учёные степени и звания. В СМИ, в академической среде или во время рабочих контактов применение степеней и званий необходимо, причём является важным обратиться к кому-либо, употребляя степень (звание), которая у него есть. Однако если мы

действуем официально, то необходимо обратиться к собеседнику, упоминая должность, которую он занимает, например, «господин президент».

После создания первого университета в нашей стране ежегодно учёную степень получало лишь несколько десятков выпускников. Причина заключалась в требовательности учёбы как с точки зрения необходимых знаний, так и с финансовой точки зрения. С второй половины XIX-го века количество выпускников быстро повышалось и с начала XX века их уже десятки тысяч. Повторный резкий рост количества выпускников произошёл после 1989 г., в настоящее время ежегодно около 82 тысяч выпускников получает учёную степень или звание, и их количество будет и впредь повышаться. К самым популярным специальностям относятся специальности экономических, технических, гуманитарных и общественных наук. В Чешской Республике сейчас работает 25 государственных вузов, где самое высокое количество выпускников находится в Карловом Университете в Праге, Масариковом Университете в Брно и Горном институте в Остраве.

В российской среде чешскому понятию «*akademický titul*» соответствуют два термина – «учёная степень» и «учёное звание». Первый термин можно характеризовать как степени, полученные посредством обучения в вузе, а второй как звания, полученные благодаря учёной и педагогической деятельности. Термин «учёная степень» употребляется исключительно с глаголом «присуждать» и термин «учёное звание» соединяется с глаголом «присваивать». Оба глагола переводятся на чешский язык как «*udělit někomu něco*». Как очевидно, никакой смысловой разницы в чешском языке между ними нет. Однако в русском языке, их значение и употребление прочно установлено.

Российская история высшего образования начала писаться на семьсот лет позже, чем в Европе. До правительства Пётра I Великого россияне должны были ехать за высшим образованием в Западную Европу, прежде всего в Краков, Болонью, Лейпциг или Лейден. Однако Пётр I решил создать современное государство и поэтому ему нужны были отечественные учёные. Из-за его побуждения был в 1724 г. в Санкт-Петербурге основан первый университет в России, который состоял из математического, физического и гуманитарного факультетов. Наилучшие

выпускники получали степень магистра и вошли в состав Академии наук России. Выдающийся русский учёный М. В. Ломоносов относился к его выпускникам. Одна из главных заслуг М. В. Ломоносова, состоит в открытии Московского университета в 1755 г. Здесь студенты могли учиться на философском, юридическом и медицинском факультетах. Кроме того М. В. Ломоносов впервые на государственном уровне вынес вопрос о введении учёных степеней и званий в России. Однако его предложения были отклонены. Официальная история присуждения учёных степеней и званий в России началась после издания указа Александра I в 1803 г. Степени и звания присуждались в следующем порядке: действительный студент, кандидат, магистр, доктор. Степень действительного студента присуждалась успешным выпускникам университета, высшие степени и звания были обусловлены сдачей экзамена и защитой диссертационной работы. Позже было введено звание доцента, профессора, лектора, ассистента и лаборанта. В течение XIX-го века было издано несколько десятков указов и уставов, касающихся вышеуказанной проблематики. После 1917 г. были отменены все до тех пор присуждаемые степени и звания. Восстановление присуждения степеней и званий произошло лишь в 1934 г., когда правительство ввело учёную степень кандидата наук, доктора наук и учёное звание доцента, профессора, старшего научного сотрудника, младшего научного сотрудника и ассистента. В связи с изменением политической ситуации в России в 1991 г., произошло изменение системы учёных степеней и званий, которая с небольшими поправками действует до сегодняшнего дня.

В настоящее время в России существует четырёхлетняя программа бакалавра, годичная, примыкающая, программа дипломированного специалиста, пятилетняя или двухлетняя, примыкающая, программа магистра, трёхлетняя программа кандидата наук и также трёхлетняя программа доктора наук. Чтобы получить указанные степени, необходимо сдать государственный экзамен и защитить дипломную работу. В случае кандидата наук и доктора наук необходимо защитить диссертационную работу. В России также можно получить учёное звание доцента по специальности или по кафедре и учёное звание профессора по специальности или по кафедре за учёную или педагогическую деятельность. Человек, внесший большой вклад

в развитие какого-то университета, являющийся признанным специалистом в определённой области науки и педагогической деятельности на родине и за границей и работающий в данном университете не менее чем 15 лет, может получить звание почётного профессора.

Учёные степени и звания в России используются только при официальных событиях. Кроме того, есть привычка указывать учёную степень от кандидата наук и выше. В академической среде и рабочих контактах россияне обращаются друг к другу по имени и отчеству, учёные степени и звания пропускают совсем. С другой стороны, в России используются названия рабочих позиций и должностей, что наиболее очевидно в СМИ, а их пропуск считается невежливым.

Со статистической точки зрения ситуация присуждения учёных степеней и званий в России близка ситуации в нашей стране. Сначала ежегодно количество выпускников достигало лишь нескольких десятков, однако, в конце XIX-го века начало быстро возрастать до тысяч, во второй половине XX-го века до сотни тысяч и в 2004 г. превысило миллион. Последние статистически обработанные данные за 2010 г. показывают, что в России желающий учиться может выбрать из 1 115 вузов. В приведённых университетах окончило учёбу 1 468 000 лиц. К самым популярным специальностям относятся специальности экономики и управления, гуманитарных наук, и образования и педагогики. Ведущую позицию по количеству выпускников занимает Москва.

Система учёных степеней и званий в Чешской Республике и Российской Федерации близка, но существуют определённые отличия. Степень бакалавра в обеих странах одинаковая, однако, в России присуждается после четырёхлетней учёбы. Российская степень дипломированного специалиста не имеет в нашей стране своего аналога и мы не должны путать его со степенью того же самого названия, которую присуждают чешские колледжи. Степень кандидата наук в настоящее время в нашей стране не присуждается, поэтому она не показывается рядом с фамилией российского обладателя или она переводится как доктор. Не в последнюю очередь, учёная степень доктора наук в Чехии присуждается не в университете, а в Академии наук ЧР и обладает совсем другим значением. Речь идёт о самой высокой оценке в нашей стране. Большое отличие состоит также в традиции употребления учёных

степеней и званий в чешском и российском обществах. В то время как чешское общество является довольно консервативным и настаивает на применение учёных степеней и званий, в России больше подчёркивается употребление рабочей позиции или должности.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

BEČVÁŘ, J. a kol. *Dějiny univerzity Karlovy IV., 1918 – 1990*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-784-539-6.

ČOJNEROVÁ, I., BARÁNEK, K. a kol. *Dějiny univerzity Karlovy II., 1622 – 1802*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1996. ISBN 80-7184-050-5.

ČOJNEROVÁ, I., KADLEC, J. a kol. *Dějiny univerzity Karlovy I., 1348 – 1622*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1995. ISBN 80-7066-968-3.

ČOJNEROVÁ, I. Krátké pojednání o titulech. *Literární noviny*. Praha, 1997, č. 2.

HAVRÁNEK, J. a kol. *Dějiny univerzity Karlovy III., 1802 – 1918*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-320-2.

MACHÁLEK, J. *Společenské chování*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-031-2.

POLÁČEK, B. *Právníké tituly v průřezu dějin*. 1. vyd. Praha: vlastní nákl., 2010. ISBN 978-80-254-7281-1.

Školský zákon č. 561/2004 Sb.

Universum: všeobecná encyklopedie. 1. vyd. Praha: Odeon, 2000. ISBN 80-207-1061-2.

Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.

Закон Российской Федерации «Об образовании» № 3266-1.

«Единый реестр ученых степеней и ученых званий» № 74.

«Положение о порядке присвоения ученых званий» № 194.

«Положение о порядке присуждения научным и научно-педагогическим работникам ученых степеней и присвоения научным работникам ученых званий» № 1185.

«Положение о порядке присуждения ученых степеней» № 74.

Федеральный закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» № 125-ФЗ.

Absolventi veřejných vysokých škol podle studijních oborů od roku 1968. [online], cit. 2011-01-24. Dostupné z

<[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF0024B391/\\$File/w-3314a10.doc](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF0024B391/$File/w-3314a10.doc)>.

- Jiná země, jiný mrav: Rusko.* [online], cit. 2011-02-15. Dostupné z <<http://www.cot.cz/index.php?page=200&jazyk=1&id=1040813024>>.
- Některé tituly se stále nosí: jak je používat správně.* [online], cit. 2011-01-22. Dostupné z <http://podnikani.idnes.cz/nektere-tituly-se-stale-nosi-jak-je-pouzivat-spravne-pcw-firmy_rady.asp?c=A070130_171106_firmy_rady_vra>.
- Pořadí titulů.* [online], cit. 2010-11-6. Dostupné z <<http://www.prirucka.ujc.cas.cz/?id=783>>.
- Studenti veřejných vysokých škol podle studijních oborů od roku 1959.* [online], cit. 2011-01-24. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF0024826B/\\$File/w-3314a9.doc](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF0024826B/$File/w-3314a9.doc)>.
- Udělování čestných titulů „Doctor honoris causa“.* [online], cit. 2010-11-5. Dostupné z <http://www.fmfi.cz/shared//uploadedfiles/portal/LEG_92_001.pdf>.
- Vědecký titul „doktor věd“.* [online], cit. 2010-11-5. Dostupné z <http://www.cas.cz/vzdelavani/vedecky_titul_doktor_ved/vedecky_titul_doktor_ved.html>.
- Vysoké školy – absolventi.* [online], cit. 2011-01-23. Dostupné z <<http://www.uiv.cz/soubor/4309>>.
- Vysoké školy - absolventi celkem.* [online], cit. 2011-01-24. Dostupné z <<http://www.uiv.cz/soubor/4309>>.
- Vysoké školy v období první republiky ze statistického pohledu.* [online], cit. 2011-01-23. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF001EC36C/\\$File/w-3314a2.doc](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF001EC36C/$File/w-3314a2.doc)>.
- Vysoké školy po 2. Světové válce do roku 1948.* [online], cit. 2011-01-23. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF001EC372/\\$File/w-3314a3.doc](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF001EC372/$File/w-3314a3.doc)>.
- Vysoké školství po únoru 1948.* [online], cit. 2011-01-23. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF0020EF5C/\\$File/w-3314a4.doc](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF0020EF5C/$File/w-3314a4.doc)>.
- Vysoké školství od roku 1968 do roku 1989.* [online], cit. 2011-01-23. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00210157/\\$File/w-3314a5.doc](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00210157/$File/w-3314a5.doc)>.
- VŠ – absolventi bakalářských a magisterských studijních programů se státním občanstvím ČR v letech 1989 až 2002.* [online], cit. 2011-01-24. Dostupné z <<http://www.uiv.cz/soubor/4247>>.

Zkratky akademicko-vědeckých titulů. [online], cit. 2010-11-6. Dostupné z <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=782>>.

Большой энциклопедический словарь. [online], cit. 2011-01-26. Dostupné z <<http://www.edudic.ru/bes/65192>>.

Большой энциклопедический словарь. [online], cit. 2011-01-26. Dostupné z <<http://www.edudic.ru/bes/65200>>.

Докторант. [online], cit. 2011-02-05. Dostupné z <<http://www.kaznu.kz/ru/3386/page/>>.

Из истории присуждения медицинских ученых степеней. [online], cit. 2011-01-27. Dostupné z <http://www.meddiser.com/mu_his.html>.

История Московского государственного университета. [online], cit. 2011-01-27. Dostupné z <<http://www.msu.ru/info/history.html>>.

История образования в России от древней Руси до конца XX века. [online], cit. 2011-01-27. Dostupné z <<http://rus.1september.ru/article.php?ID=200103304>>.

История создания государственной системы аттестации ученых и педагогов в Российской империи. [online], cit. 2011-01-27. Dostupné z <http://www.pu.by/iss/n24/SHARSHUNOV_24.pdf>.

Кого и сколько готовит российская система образования [online], cit. 2011-03-01. Dostupné z <<http://www.demoscope.ru/weekly/2008/0349/tema06.php>>.

Образование [online], cit. 2011-02-28. Dostupné z <http://www.gks.ru/bgd/regl/b10_01/IssWWW.exe/Stg/d12/3-5.htm>.

Образовательные учреждения высшего профессионального образования. [online], cit. 2011-02-28. Dostupné na z <<http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat/rosstatsite/main/population/education/#>>.

О присуждении ученой степени и присвоении ученого звания. [online], cit. 2011-01-27. Dostupné z <<http://www.disser.h10.ru/aspir/asp2.html>>.

Положение о звании почетный профессор. [online], cit. 2011-02-07. Dostupné z <http://vspu.ru/uchenyi-sovet/nagradnye-dela/polozheniya-o-nagradach/POLOZHENIE%20o%20pochetnom%20professore_VGPU.doc.view>.

Положение о почетном профессоре. [online], cit. 2011-02-07. Dostupné z <<http://kspu.ru/index.php?content=documents&forcecat=1&forcesub-cat=57>>.

Положение о почетном профессоре университета. [online], cit. 2011-02-07. Dostupné z <<http://openedu.tversu.ru/sbornik/91.htm>>.

Речевой этикет [online], cit. 2011-02-15. Dostupné z <http://www.fiesta-da.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=148&Itemid=134>.

Современная система образования в России. [online], cit. 2011-02-05. Dostupné z <http://www.bereg.ru/sprav_info/education/edu_rus.shtml>.

Статистика высшего образования по 2010 год [online], cit. 2011-02-28. Dostupné z <<http://www.repetitory-org.ru/other/vuzstat.php>>.

Титулы и звания [online], cit. 2011-02-15. Dostupné z <http://www.tetatet-club.ru/etic227_tituly_i_zvaniya.htm>.

Требования к соискателям ученого звания доцента по кафедре. [online], cit. 2011-02-06. Dostupné z <<http://vspu.ru/uchenyi-sovet/attestacionnye-dela/trebovaniya-k-soikatelyam-uchenogo-zvaniya-professora-po-kafedre>>.

Ученые звания и степени. [online], cit. 2011-02-01. Dostupné z <<http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/143588/%D0%A3%D1%87%D1%91%D0%BD%D1%8B%D0%B5>>.

Учреждения, реализующие программу высшего профессионального образования. [online], cit. 2011-02-28. Dostupné z <<http://mon.gov.ru/files/materials/4328/vpo-uchrezhd.pdf>>.

Что такое аспирантура? [online], cit. 2011-02-05. Dostupné z <<http://www.aspirantura.spb.ru/rukvo/asp.html>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: České akademické a vědecké tituly

Příloha č. 2: Nomenklatura vědeckých titulů v Rusku

Příloha č. 3: Schéma akademických a vědeckých titulů v České republice

Příloha č. 4: Schéma akademických a vědeckých titulů v Ruské federaci

Příloha č. 1: České akademické a vědecké tituly

Akademické tituly

zkratka titulu	latinský význam	český význam
Bc.	baccalaureus	bakalář
BcA.	baccalaureus artis	bakalář umění
Mgr.	magister	magistr
MgA.	magister artis	magistr umění
Ing.	ingénieur	inženýr
Ing. arch.	ingerum architectus	inženýr architekt
JUDr.	juris utriusque doctor	doktor (obojího) práv(a)
ICDr.	juris canonici doctor	doktor kanonického práva
MDDr.	medicinae dentalis doctor	doktor zubní medicíny
MSDr.	medicinae stomatologicae doctor	doktor zubní medicíny
MUDr.	medicinae universae doctor	doktor všeobecné medicíny
MVDr.	medicinae veterinariae doctor	doktor veterinární medicíny
PaedDr.	paedagogiae doctor	doktor pedagogiky
PharmDr.	pharmaciae doctor	doktor farmacie
PhDr.	philosophiae doctor	doktor filozofie
PhMr.	pharmaciae magister	magistr farmacie
RNDr.	rerum naturalium doctor	doktor přírodních věd
RSDr.	rerum socialium doctor	doktor sociálně-politických věd
RCDr.	rerum commercialium doctor	doktor obchodních věd
RTDr.	rerum technicarum doctor	doktor technických věd
ThDr.	theologiae doctor	doktor teologie
ThLic.	theologiae licentiatus	licenciát teologie, bohosloví
ThMgr.	theologiae magister	magistr teologie, bohosloví

Akademicko-vědecké tituly

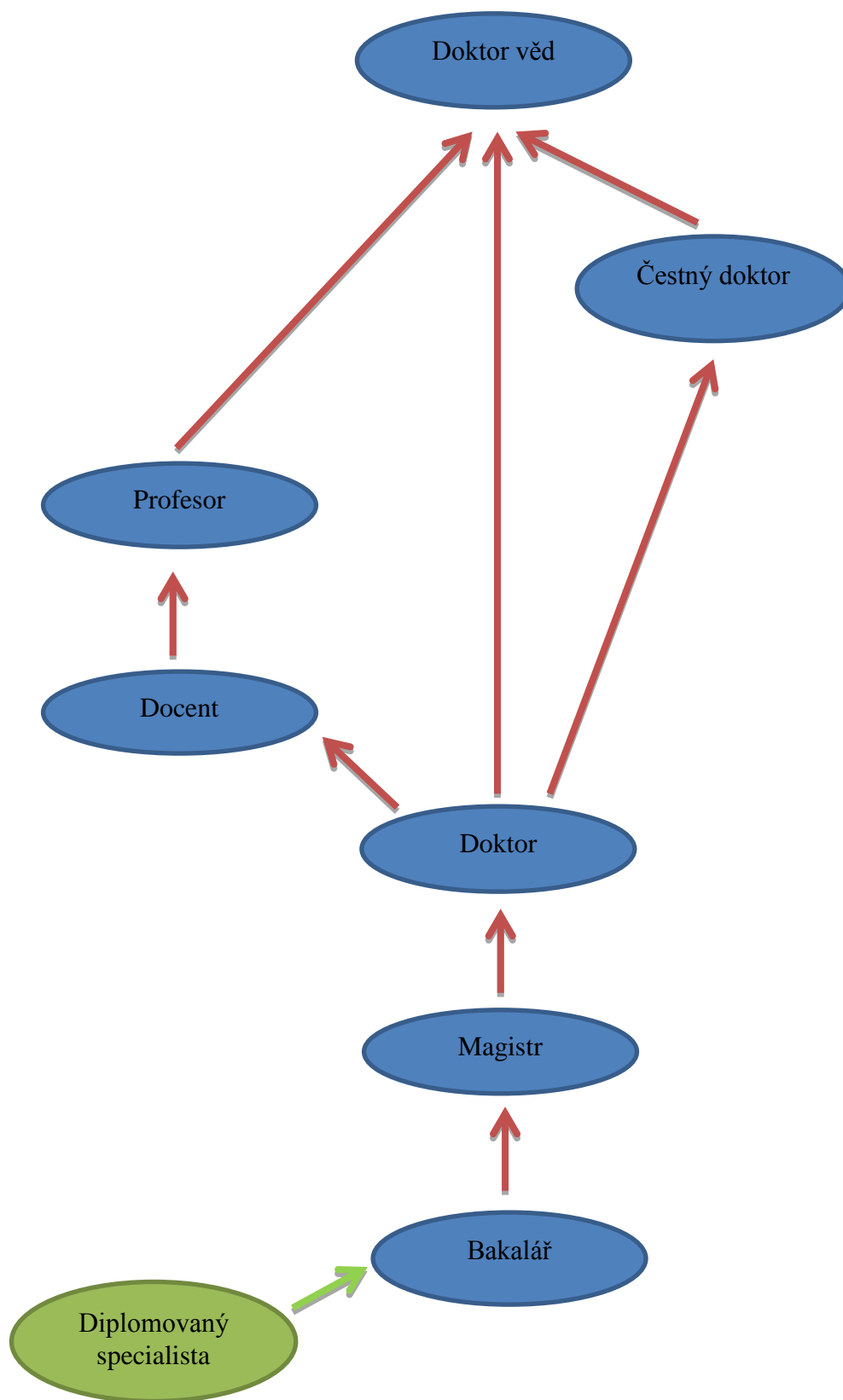
Ph.D.	philosophiae doctor	doktor - pro všechny oblasti mimo teologie (titul je srovnatelný s dřívější vědeckou hodností CSc.)
Th.D.	theologiae doctor	doktor teologie
Dr.	doctor	doktor (titul byl udělován v přechodném období po roce 1990 před zavedením titulu Ph.D., kterým byl zcela nahrazen; jeho držitelé mohou požádat příslušnou univerzitu o jeho změnu na Ph.D.)
CSc.	candidatus scientiarum	kandidát věd (udílení této vědecké hodnosti bylo zrušeno)
DrSc.	doctor scientiarum	doktor věd (udílení této vědecké hodnosti bylo v ČR zrušeno, v SR pokračuje)
DSc.	doctor scientiarum	doktor věd (titul zatím nezakotvený českým právním řádem, zavedla jej od 18. 12. 2002 Akademie věd jako náhradu za DrSc.)
Dr. h. c.	doctor honoris causa	čestný doktorát

Пříloha č. 2: Nomenklatura vědeckých titulů v Rusku

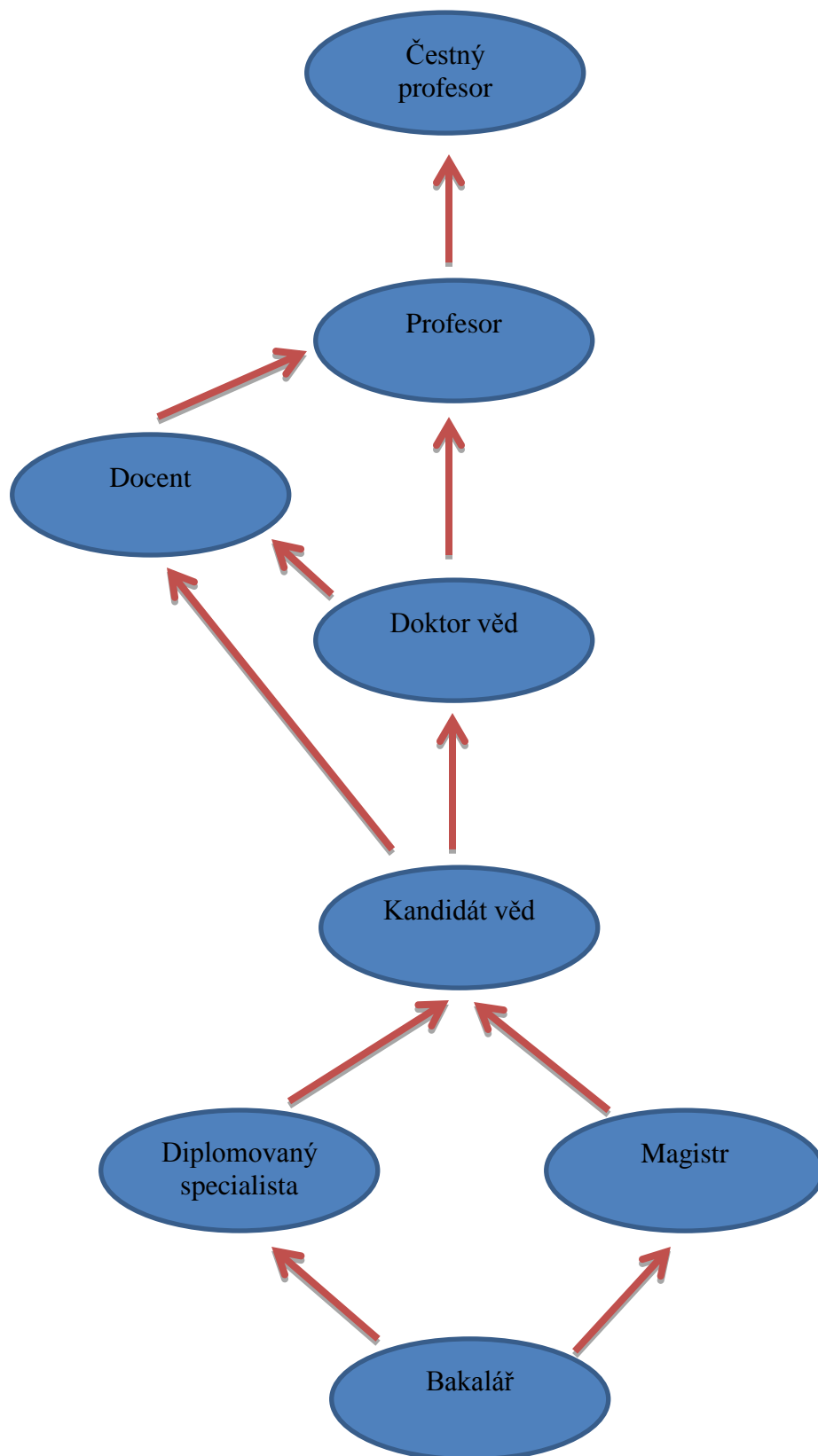
Nomenklatura podává přehled vědeckých oborů, ve kterých lze získat vědecký titul. Níže je uveden výčet oborů nomenklatury doktorů věd, nomenklatura kandidátů věd je s ní zcela totožná.

- Доктор архитектуры
- Доктор биологических наук
- Доктор ветеринарных наук
- Доктор военных наук
- Доктор географических наук
- Доктор геолого-минералогических наук
- Доктор искусствovedения
- Доктор исторических наук
- Доктор культурологии
- Доктор медицинских наук
- Доктор педагогических наук
- Доктор политических наук
- Доктор психологических наук
- Доктор сельскохозяйственных наук
- Доктор социологических наук
- Доктор технических наук
- Доктор фармацевтических наук
- Доктор физико-математических наук
- Доктор филологических наук
- Доктор философских наук
- Доктор химических наук
- Доктор экономических наук
- Доктор юридических наук

Příloha č. 3: Schéma akademických a vědeckých titulů v České republice

Příloha č. 4: Schéma akademických a vědeckých titulů v Ruské federaci

ANOTACE

Jméno a příjmení: Olga Zavřelová

Katedra, fakulta: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Akademické tituly v ruském a českém odborném systému

Vedoucí práce: PhDr. Milena Machalová

Počet stran (bez příloh): 46

Počet znaků: 102 853

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 16

Klíčová slova:

český odborný systém, ruský odborný systém, akademické a vědecko-pedagogické tituly, historie vývoje titulů, univerzita, podobnost odborných systémů, odlišnost odborných systémů

Diplomová práce pojednává o akademických titulech v ruském a českém odborném systému. V obou systémech popisuje dějiny vzniku vysokého školství, počátek a vývoj procesu udělování akademických a vědecko-pedagogických titulů. Ústřední část práce podává přehled a popisuje podmínky získávání titulů udělovaných v současné době v České republice a Ruské federaci. Pro ucelenost pohledu na danou problematiku se práce zabývá také společenskými tradicemi užívání titulů v českém a ruském prostředí a výpovědí statistických údajů o tomto tématu. Oba systémy jsou podrobeny vzájemnému srovnání s uvedením bodů, v nichž se shodují či rozcházejí.